

ZSIDÓ KULTURÁLIS FESZTIVÁL 2017-5777

Zeneflódni

Malek Andrea és a Soulistic

Nem egészen azt kapta a néző-hallgató Malek Andrea koncertjén, amit várt, de hogy elégedett volt, azt visszaigazolta a siker, a taps. Legelőször is, eddig jobbára szép szerelmes dalok előadójaként ismertük, meg persze musicalszínművészként, most pedig a Malek Andi Soulistic nevű formációval jelent meg.

A Hegedűs Gyula utcai, jó akusztikájú zsinagóga adott helyet a hangversenynek – még ha nem is igazán adekvát erre a célra. De azért erősen megtelt. Az igazi izgalmakat az új MalekAndi-hangzás okozta. A kiváló billentyűs, Jáger Bandi vezette zenekar ugyanis remek dzsesszistákból állt össze, Andrea pedig valami újat próbált ki velük, a különféle stílusok házasítását, egymásba vezetését, vagyis a crossovert.

Kezdetnek néhány nagy sikerű slágerdalt kaptunk, egészen újfajta ritmizálással és dzsesszes improvizációkkal: Katona Klári Egyszer voltját (Presser), és hasonlóan dzsessz-ruhában hangzott fel a lényegesen korábbi Ki tudja, holnap látsz-e még (Fényes Szabolcs) meg a Mire jó az éjszaka (Bágya). Érdekesse tette a számokat a keményebb ritmizálás, még ha szokatlannak tűnt is.

Az igazi meglepetés a következő zenei réteggel érkezett, a jiddis dalokkal: a Túláságon szeretlek, a Bei Mir Bistu Shein (Bei mir bist du schön), és az elhagyhatatlan Jiddise máme. Ezek is megfűződtek a R'n'B (vagyis a rhythm and blues) egészen elütő hangzásvilágában, és Andrea csak egy cseppecskét adott a Máme magyar verziójából, a többi autentikus jiddis dialektusban hangzott el. (Bár úgy vélem, néhai Zsüti azért írhatott volna egy jó szöveget a Túláságon szeretlekhez...) A helyhez és az alkalomhoz nagyon illett még a Jeruzsálem, Jeruzsálem magasztos, gyöngédséggel teli tisztelgő himnusza – persze ez is az új, Jáger-féle hangszerelésben.

Aztán ismét sajátos magyar slágerek vonultak fel – a Szomorú vasárnap, angolul, ami szerencsére visszafaragott valamit az eredeti túlméretezett szentimentalizmusából. Malek Andrea előadásában ez a kis „világsikerű vacak” megnevesedett. Hasonló hangütésű, csak éppen pozitív töltetű volt Dés

László Nagy utazása (emlékszüink: Koltai, Sose halunk meg). És a csokor zárómeglepetése Gábor S. Pál és a zseniális dalgyártó, Szenes Iván műve: Ki volt már szomorú, úgy szívből, igazán. Különös módon éppen ez a melankolikus zene lett az igazi koronája az estnek. Ezt tudniillik nem faragta át egészen mássá a kíséret.

A nagy Malek-produkció utolsó tétele: a magyar népzene összegabalyítása a dzsesszel. A Kodály tollából ismert Esti dalra emlékeztető, általam nem ismert népdal, illetve a Madárka, madárka érdekes kísérelt volt – de egyszerű dallamot kockázatos dolog dzsesszmuzsikusz kezére (nem kezébe!) adni. Ugyanis ez a rögtönzések végtelen folyamát indíthatja el benne, és olyankor az előadás érezhetően hosszabbá válik a kellemesnél. Pedig itt ez is szempont lehetett volna. Ebből a bokrártából a ráadás, a Megrakják a tüzet lett igazán pezsgető élmény. Mert ugye arra is rá kellett jönnünk, hogy mit hallunk, mi a kiindulási mű.

A crossover stílus nem könnyen adja meg magát, természetesen eklektikus zene, és kóstolgatni kell szépségeit. Ez a koncert, hogy stílszerű legyek, zeneflódni kínált, minden rétege más, és mind nagy gonddal készül, hogy a befogadó ízletesnek találja.

Bedő J. István

Somnakaj

A Goldmark termi változat magát a színdarabot láttatta, hanem zenekari-énekesi formációban misztikus, ugyanakkor reális ábrázolást nyújtott a cigányságról, a roma kultúra sokszínűségét megmutatva.

Vélhetően a színpad kis mérete és a fellépő művészek nagyobb lélekszáma okán született ez a döntés, az az megoldás.

Sajnos a műsor elején és a végén elmaradt a társulat tagjainak bemutatása. Igaz, a programban szerepeltek a nevek, csak beazonosítani nem lehetett őket.

Mindez azonban semmit sem von le az előadás értékéből, hiszen fantasztikusan képzett és virtuóz hangszeres művészek és énekesek adták elő a darab „egyházi turnéin” elhangzott dallamokat és a roma musical számait.

Álom, vágyakozás, igény, elkésirendettség, meg nem értés, el nem fogadás (Folytatás a 6. oldalon)

„Anyám mondta”

Beismerem, évek óta szerettem volna ezt a Borgula András rendezte darabot megnézni, hallottam vidéki és fővárosi sikeréről, így nagy örömmel vettem részt a Fesztivál vége felé a Goldmark termi eseményen.

Kiss Mari

Fotó: Szentgyörgyi Ákos

Természetesen nem csodálkoztam, hogy minden szék foglalt volt, olyanok is eljöttek, akik korábban már látták az előadást.

Olvastam egy mondatot, ennek igazságtartalmáról eddig sem volt kétségem. Így szól: Ha valamelyik karakter hasonlít egy családtagjára, akkor az nem csak a véletlen műve.

Akár egy másik „igazság”: Miért nem vesz be a zsidó fájdalomcsillapítót? Mert akkor megszűnne a fájdalom! Hát igen... ironikus és ugyanakkor önironikus is a mondas. A darab erre alaposan rácafélt.

A színpadkép egy lakás szobája: öblös fotel, kis asztalka és két, ülésre és szunyókálásra is alkalmas bútor. Hátul pedig két nagy tabló, amelyek korabeli fotókat voltak hivattak láttatni.

A szereplők: egy férfi nélküli zsidó család három nőtagja, három korosztályt, három nézetet, elkötelezettséget képviselve. Szinte természetes, hogy mindez nem megy súrlódások, egymás megbántása, türelem, megértés és elfogadás nélkül.

Az öblös fotel a holokausztot túlélő, majd később a demokratikus Németországban „hithű” kommunistává avanszáló nagymama (Kiss Mari) helye, ott diktálja az előtte tornyosuló magnókazetták egyik-re-másikára élete állomásait.

Az ő önként vállalt feladata a család összetartása, ugyanakkor játszi könnyedséggel és játékosan zrikálja, bosszantja egyrészt lányát (Kerekes Viktória), aki már igazi németként sem a zsidó eszmeiséggel, sem a zsidó identitással nem tud megbirkózni, s aki hármójuk közül ezt a legnehezebben viseli, és mindannyiszor duplán, bántón reagálja le, másrészt szépséges unokáját (Huzella Júlia), aki mintegy villámhárítóként próbál egyensúlyt tartani, de a legtöbb esetben megértésre való készsége nyoma sincs.

Rahel, az unoka útkeresését a nagymama és az anya rendkívül nehezen éli meg. A lány sok mindent nem ért, nem tud feldolgozni, talán ezért érinti meg a változtatás szele. Családját el-

ולכל היר החזקה
ולכל המורא הגדול
אשר עשה, משה,
לעיתי כל ישראל!

בראשית ברא אלהים
את השמים ואת הארץ:

A Tóra befejező és kezdő sorai

hagyva, New Yorkba költözik. Tabu-téma, lélekromboló a darabban nem látható másik unoka személye, aki vallásos zsidóként Izraelben kereste és találta meg a boldogulását.

Rendezői bravúr, ahogy a dialógusok gyakran monológokra, üzenetekre, telefonbeszélgetésekre épülnek. A néző hallja, tudja ezt, mégis egybefüggő, helyén lévő minden szó, gondolat.

A színlapon egy kérdés: „Hogyan lehet egyszerre szeretni is valakit, aki az agyunkra megy?” Hát így... is!

Marianna Salzmann művét Varsányi Mari fordította, a dramaturg Németh Virág, a rendezőasszisztens Kern Dóra, produkciós vezető Marcusa Barbara, a látványtervező Galántai Zita voltak, a zenei aláfestés Gazda Bencének köszönhető.

GÁL

A Bejn Hajamim estje

A zenei események sorában idén debütált a Bejn Hajamim zenekar. Az együttesnek a Hegedűs Gyula utcai zsinagóga adott otthont, helyet ahhoz, hogy telt ház lehessen. A csapat ugyan csupán két éve alakult, ennek ellenére vidéki zsinagógákban, a határon túl és Budapesten számos helyen léptek fel és arattak valóban nagy sikert.

Ez a bemutatkozás számukra is nagyon sokat jelentett. Ők ugyanis nem klezmerzenekar, s produkcióik során már bizonyíthaták, hogy

vendégek is erősítették a zenekart, mint Kertész Mónika és Geiger Lajos operaénekesek, Szakács Hajnalka és Dobó Enikő színművészek, Abaházi Zoltán „Cerka” gitáros, Fodor Miklós fuvolás.

Közel húsz számot adtak elő, a teljesség igénye nélkül elhangzott az Adon Olam, a Jigdal, a 98, a Vesomru, a Jevarech is.

Óriási siker, ráadás... és újra ráadás, egyértelmű, hogy helyük van a további fesztiválprogramok sorában!

Klavanszkij Anatolij kántor és Fináli Gábor, az együttes alapítója és lelke

annak, amit ők képviselnek, helye van a zsidó zenében.

Mi is ez a másság? Hagyományos zsidó dallamok új feldolgozásban, esetenként rockos ütemben, ezáltal figyelemfelkeltőbb, ritmusában frissebb hangzást produkálva, így a szöveg-dallam ezáltal (is) jól megjegyezhető.

Ezen a koncerten (Fináli Gábor, Fekete Tamás, Ledinger Carmen, Kis-Kovács Luca, Klavanszkij Anatolij, Schafarek József és Árpád, Szendőfi Balázs, Lajos Péter, Kovács Miron és Jázon, Haulik Emese) még

Egy tudósító két helyen egyszerre nem lehet, így köszönöm a beszámolót Hajdú Marianne-nak!

Gjuli

Emlékezés és jövő: 140 éves az ORZSE

Két kiemelkedő történelmi eseményt ünnepelt idén a magyarországi zsidóság: az emancipációs törvény megszületésének 150. és a rabbiképző intézet megnyitásának 140. évfordulóját. A kettős és egymástól elválaszthatatlan évfordulóra kétnapos konferenciával emlékeztünk.

A tudományos és személyesebb hangvételű előadásokat, workshopot, ünnepi koncertet és a második nap ünnepélyes kezdeteként rabbi- és rabbihelyettes-avatást az ekkor zajló tanévkezdés és Zsidó Kulturális Fesztivál ellenére rendkívül nagy érdeklődés fogadta.

A konferencia megnyitását, illetve eseményein a két fő szervező, Frölich Róbert országos főrabbi és Schöner Alfréd főrabbi, az ORZSE rektora mellett részt vett: Erdő Péter prímás, esztergom-budapesti érsek; Gáncs Péter evangélikus püspök képviselőjében Lackner Pál püspök, a Magyarországi Evangélikus Egyház Püspöki Tanácsának titkára; Balog Zoltán, az emberi erőforrások minisztere képviselőjében Hegyi László miniszteri főtanácsadó; Latorcai Csaba társadalmi és örökségvédelmi ügyekért, valamint kiemelt kulturális beruházásokért felelős helyettes államtitkár; Szűcs Balázs, a Párbeszéd Magyarországért egyházügyi és nemzetpolitikai tanácsadója; az ELTE BTK képviselőjében Boros Gábor dékánhelyettes; a Mazsihisz és a BZSH vezetősége, Heisler András, a Mazsihisz elnöke, Ács Tamás, a BZSH elnöke, Goldmann Tamás, a Mazsihisz alelnöke, Kunos Péter, a Mazsihisz és a BZSH ügyvezető igazgatója; valamint a budapesti és a vidéki hitközségek elnökei, rabbijai, a keresztény egyházak és a magyar akadémiai és tudományos élet képviselői.

Az első napon a Mazsihisz-BZSH

Feszült figyelem

nemzetközi kontextusairól, Ács Tamás, a BZSH elnöke a neológ Budapesti, Lichtmann Tamás egyetemi tanár, az ORZSE Doktori Iskolájának elnöke pedig a magyar zsidó felsőoktatás kihívásairól vezetett beszélgetést.

A második nap ünnepélyes eseménnyel indult, a 140. évforduló jelentőségét is kiemelve. Az idén júniusban sikeres vizsgát tett és diplomát szerzett Fináli Gábor és Petrovits Péter rabbi, valamint Schwarcz Péter rabbihelyettes avatását a zsúfolásig megtelt zsinagógában, illetve az udvaron elhelyezett kivétlően követhették figyelemmel a megjelentek. Schöner Alfréd rektor, főrabbi beszédében így fogalmazott: „*Izrael a 21. századi csúcstechnológia korában is meghallja a hitre szomjazó ember sóhaját. Legyetek a neológia eszményének tanítói! A párbeszéd hívei! Aki a zsidóság évezredes kultúráját egyeztetni a judaizmus tudományoságával. Legyetek az istenhit elköte-*

helyét határozta meg Európa nagy zsidó gyűjteményei között.

A kétnapos esemény az ORZSE Goldmark Kórusának nagy sikerű koncertjével zárult.

mazsihisz.hu

Joszéf Amrani nagykövet újévi üdvözlője

Köszöntjük 5778-at, sáná továbbá imádkozva és azt kívánva, hogy az év a Szentföld szeretetéről, a kölcsönös megértésről és hazánk, Izrael további építéséről szóljon, hiszen most ünnepeljük függetlenségünk 70. évfordulóját.

Ahogy fogadjuk az új esztendő, úgy búcsúzunk a régittől is a hagyományos zsidó óhajjal: Erjen véget az őszentendő és annak átkai, és kezdődjék az új annak áldásaival.

5777-re visszatekintve azonban szintén találhatunk áldásokat: mindenekelőtt folyamatos fejlődését ősi hazánknak, Izraelnek, amely folyamatosan meglepetést okoz kreativitásával és leleményességével, virágzó gazdaságával, élénk kulturális és intellektuális életével, a világ megannyi államával és nemzetével való kapcsolatainak erősítésével.

Benjámin Netanjahu személyében először köszönhetünk Magyarországon hivatalban lévő izraeli miniszterelnököt. E látogatás megerősítette a két állam, Izrael és Magyarország közötti barátságot és a magyar zsidó közösség fontosságát mindkét országban.

A magyar zsidóság – a történelem tanúja – hordozza a múlt fátylóját a jövőbe, építi a közösségi, vallási, spirituális és kulturális életet. Büszke vagyok rá, hogy nemcsak ezen ország izraeli nagykövete, de a zsidó közösség izraeli nagykövete is vagyok. Építsük hát mindannyian a másik iránti szeretet hídjait.

Az elkövetkező év kihívásokat és lehetőségeket hordoz szárnyain otthon és másutt. Soha – tekintet nélkül a véleménykülönbségekre és eltérő személyiségeinkre – nem szabad elfelejtenünk értékeinket és sorsunkat. Soha senki sem kételkedhet Izrael elkötelezettségében a zsidó közösségek jóllétét és biztonságát illetően, éljenek azok bárhol a világon.

A most beköszöntő esztendő az ünneplés, hiszen Izrael Állam 70 éves. A Budapesti született Theodor Herzl víziója, a zsidó állam, amelyet ő álmodott meg, és létrejöttének előmozdítására oly keményen törekedett, megvalósult. Ne felejtsük a nehézségeket, az árat, amelyet mindeztért fizettünk, miközben ünneplünk és várunk a jövőre, amelyben békében élünk szomszédainkkal, ahol nincs félelem, ahol továbbra is őrizhetjük identitásunkat és örökségünket.

Orbán Viktor újévi üzenete a hazai zsidó közösségnek

Levélben köszöntötte Orbán Viktor miniszterelnök Heisler Andrást, a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének elnökét, a magyarországi zsidó közösséget és vezetőit az 5778. zsinagógai újév alkalmából.

A miniszterelnök levelében hangsúlyozza: „Magyarország kormánya egy olyan jövőért dolgozik, ahol a fontos dolgok összekötnek bennünket: hazánk, nemzetünk, családjaink szeretete, vallási hagyományaink tisztelete és a külső fenyegetéssel szembeni jogos önvédelem.”

Mártírjainkra emlékeztünk

A hagyományos mártírmegemlékezést a BZSH Chevra Osztyála idén a rossz időjárás miatt a Kozma utcai temető fedett ravatalozójában tartotta, amelyet teljesen megtöltöttek az eseményre érkező idősek és fiatalok.

Gordon Gábornak, az Élet Menete Alapítvány elnökének megnyitóját követően Fekete László főkantor énekelte el az alkalomhoz illő zsoltárt, majd Fináli Gábor rabbi beszélt elpusztított testvéreinkről. A közelmúltban felavatott fiatal vallási vezető hangsúlyozta, hogy a holokausztra való emlékezés nagyon fontos ugyan, de már nem elsődleges cél.

A gyászistentisztelet végén felhangzott a gyászolók kádisa, majd a jelenlők elhelyezték a kegyelet köveit a mártíremlékműnél.

bzsh.hu nyomán

Fekete László és Fináli Gábor

Fotó: Szentgyörgyi Ákos

Körzeti kitekintő

Pécs

A közelmúltban megrendezett 1. Pécsi Zsidó Kulturális Fesztiválon Stark András, a hitközség alelnöke, a rendezvény fő szervezője a következőkben fogalmazta meg az esemény jelentőségét: „A pécsi zsidóság életében mindenkor nagy szerepe volt a kultúrának. A korábbi évtizedekben sokszor rendeztünk kántorhangversenyeket, pürimi ünnepeinken gyakran léptek fel a korszak legismertebb színművészei. Ezt a hagyományt szeretnénk most a sajátos helyi értékválasztásnak megfelelően bemutatni, felfrissíteni.”

A gazdag programkínálatból szomorú, gondolatébresztő érdeklődést keltett Hábel János gyűjtéséből, Zábrádi Mariann szerkesztő-rendező közreműködésével a „zsidókérdés” pécsi megoldásáról szóló 1944-es dokumentumok felolvasószínházi előadása.

A Janus Pannonius Múzeumban Várkonyi György művészettörténész nyitotta meg Vojnich Erzsébet és Szüts Miklós festményeinek kiállítását, bemutató, elemző a két alkotó munkásságát.

A Művészetek és Irodalom Házában Arany János születésének 200 évfordulóján Bálint András, aki egyébként Pécsen kezdte színészi pályáját, a műfajok sokszínűségével, versek, balladák, naplójegyzetek bemutatásával egy gazdagabb Arany-képet tárt elénk.

Sokan érdeklődtek Déry Asia Ember Judit portréját bemutató, Visszahúz a múlt című filmjének és Ember Judit dokumentumfilmjeinek vetítése iránt is az Apolló Moziban.

Irodalmi szenzáció keltett pár éve Radnóti Miklósné Gyarmati Fanni 1935 és 1946 között írt naplója. Ebből készült Hátori Gabriella estje, melyre zsúfolásig megtelt hitközségünk díszterme. A kitűnő rendezés és előadás – melyet beszélgetés követett a művésznővel – mély benyomást tett a nagyszámú nézőre.

A muzsika iránti igény kielégítéséről is gondoskodtak a fesztivál szervezői. A zsinagógában tartott kántorkoncerten Nógrádi Gergely, Fellegi Balázs és Radó Gábor hagyományos zsidó, jiddis, amerikai dalokat, zenés műfajokból részleteket énekelt Lakatos György gitárművész kíséretével.

Akik az érdekesnek ígérkező kalandozást várták a hagyományos zsidó gasztronómiában, Bodrogi „Fűszeres” Eszter előadásában megismerkedhettek a sólet készítésével, melyet végül természetesen meg is kóstolhattak.

A zárónap eseményeit Kőszegi Juci Éld át / Játszóház a zsidóságról című gyermekprogramja tette teljessé.

Mitzki Ervin

A rektor Isten áldását kéri az avatottakra

Síp utcai Dísztermében Frölich Róbert országos főrabbi köszöntőszavait négy előadás követte. Schweitzer Gábor az emancipációs törvényt és annak következményeit foglalta össze, Polnauer Sándor berlini főrabbi személyes tapasztalatai alapján mutatta be egy Budapesten végzett neológ rabbi európai pályáját, Kotel Da-Don, Horvátország főrabbi a horvátországi zsidóság elmúlt évtizedeit és jelenét ismertette. Peremiczky Szilvia a magyar nyelvű zsidó kultúra születéséről és kezdeteiről beszélt. Délután a négy workshopon az érdeklődők 20-20 percen keresztül rövid beszélgetésben vehettek részt, négy különösen fontos témát érintve. Frölich Róbert országos főrabbi a modern világ és a halacha témájáról, Heisler András, a Mazsihisz elnöke a magyar zsidóság

lezettjei! (...) Legyetek a hagyomány láncolatának éber őrei!” Petrovits Péter és Schwarcz Péter köszönőszavai után Kardos Péter főrabbi, a magyar rabbikar doyenje részesítette rabbinikus áldásban az avatottakat.

A konferencia folytatásában Schöner Alfréd rektor-főrabbi „Emlékeim a szemináriumról” címmel tartotta meg előadását, Lengyel Gábor hannoveri rabbi az ORZSE-val kapcsolatos emlékeit osztotta meg, végzetül Kardos Péter főrabbi a nagy mesterekre, tanároknak emlékezett. Délután a rabbiképző templomában Darvas István főrabbi a zsinagóga mestereiről beszélt, Oláh János rektorhelyettes az intézet múltjáról, jelenéről és jövőjéről beszélt, míg Tamási Balázs adjunktus, az ORZSE könyvtárának igazgatója a bibliotéka

Áttörést értünk el a magyar zsidóság védelmében is

A Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége (Mazsihisz) az egész zsidó világban jeleníti meg a magyar közösség hangját, érdekelt. Az elmúlt hetekben egy fontos folyamatban sikerült hozzájárulnunk a valódi nemzetközi áttöréshez.

A Zsidó Világkongresszus legutóbbi ülésén határozatot fogadott el, amelyben állást foglal a sokszínű

zsidóság védelmében, az izraeli ultraortodoxia kezdeményezései ellenében. A betérési törvény tervezett szigorítása már az ortodox betérők és rabbijaik egy részét is hátrányosan különböztetné meg, a Siratofal fölötti kontrollt pedig továbbra is kizárólag az ultraortodoxia gyakorolhatja.

A zsidó vallás híveinek többsége egyfajta különös vallási diszkrimináció áldozata Izraelben, minden zsidó

közös otthonában. Ez ellen fel kellett lépnie mindazoknak, akiknek Izraelben vagy Izraelen kívül fontos a zsidó nép egysége, a többi zsidóért viselt felelősség, fontosak a cionizmus célkitűzései. A Mazsihisz tagjainak saját hagyományaik éppen annyira érvényesek és tradicionálisak, mint az ultraortodoxia tagjainak az ő saját hagyományaik. Volt okunk szót emelni a nem ultraortodox zsidó vallási közösségek kizorításának kísérletei ellen, és ebben a kérdésben szövetségest keresni más országok konzervatív vagy reformközösségeinek küldöttei között mind az Európai Zsidó Kongresszusban, mind a Zsidó Világkongresszusban.

A Mazsihisz Európában a kérdés napirendre vételének egyik kezdeményezője volt, a Zsidó Világkongresszus határozata pedig kiáll minden zsidó vallásgyakorlat legitimitása mellett a világban és a Szentföldön egyaránt – ugyanakkor a legkisebb mértékben sem tagadja meg a szolidaritást a zsidó állammal. A szöveg a világ zsidóságának közös szava, de a Magyarországot képviselő Mazsihisz hangja is hallatszik benne. Köszönetet kell mondanunk azoknak az ortodox közösségeknek és személyeknek, akik szintén ellenkeztek más zsidók megkülönböztetését.

A magyar neológ betérők, akik éppen olyan jó zsidók, mint ortodox, konzervatív vagy reformzsidó társai, ma még vallási értelemben intézményes megkülönböztetésben részesülnek épp abban az országban, amely annyira közel áll hozzájuk, ahol sokan közülük le fogják élni életüket.

A Zsidó Világkongresszus határozata a zsidóság egységét kívánja szolgálni. Mert mindnyájan felelősek vagyunk egymásért, felelősek a másikért. Egy nép, egy szív.

mazsihisz.hu

Gyógyszertámogatás

Továbbra is igényelhető esetenkénti gyógyszertámogatás szociálisan rászoruló zsidó betegek részére.

A támogatást az újonnan szükségessé vált, az átlagosnál drágább gyógyszer beszerzéséhez lehet igényelni, tehát nem a korábban is rendszeresen szedett gyógyszerekhez.

Az igénylés levélben küldhető el egy adatlap kiállításával, mellékelve hozzá jövedelemigazolást, valamint orvosi igazolást a gyógyszer szükségességéről.

Részletesebb tájékoztatás levélben vagy telefonon kapható:

Vértes István, 1072 Bp., Dob u. 38.
Telefon (esti órákban): 06-1-321-3497.

Kántorkoncert Újpesten

Az O sole miótól az Osze sálomig

Ma már nem csupán az Újpest-Rákospalota templomkörzet tagjai, hanem a fél Lipócia, Zugló, Józsefváros, Buda, sőt a Budán túliak is tudják, hogy mielőtt beköszöntenek az őszi ünnepek, a Berzeviczy utcai zsinagógában kántorkoncertre várják az érdeklődőket. Idén *Nógrádi Gergely*, *Rudas Dániel* és *Zucker Immanuel* kántorok, valamint *Raáb Gábor* kántorjelölt adott telt ház as galahangversenyt. Az est művészeti vezetője *Székelyhidi Hajnal*, a Magyar Állami Operaház magánénekese, az ORZSE kántor szakirányú továbbképzésének adjunktusa volt. A szólistákat a Szegedi Szimfonikus Zenekar kísérte,

folytatódott. A kántorok egymást váltva bizonyították különleges énektudásukat. (A közönség mindenképpen azt is észrevette, hogy Nógrádi Gergely minden egyes dalt más színű kipában adott elő.) Az újpesti főrabbi a dalok között a héber szövegek egy-egy sorát eredeti nyelven, majd magyar fordításban idézve utalt a művek üzenetére, az ősatyák, a próféták szavaira és tetteire, a zsidó hitre és optimizmusra.

Zárásként a hagyományokhoz híven jiddis nyelvű „slágerek” hangzottak el, a fináléban pedig az összes fellépő a házigazda Szerdócz Ervin-

Fotó: Lebovits György

Gyüdi Sándor Liszt-díjas karmester vezényletével.

Az est házigazdája, *Szerdócz Ervin* főrabbi remekül ötvözte liturgiai és zenei ismereteit a zsidó humorral megáldott showmanek műsorvezetési stílusával. Az első részben felhangzó operanyitány (Goldmark: Sába királynője), majd néhány romantikus ária (Rimszkij Korsakov: Szadko, Csajkovszkij: Anyegin, Donizetti: Szerelmi bájtital, Leoncavallo: Bajazzók) előtt a főrabbi bevezetőként röviden felvázolta azt a zenei, dramaturgiai közeget, amelyben az egyes dalok felcsendülnek. Az első rész az O sole mio című örökzöld olasz slágerrel zárult, amelynek egyes versszakait egymás között felosztva, a refrént pedig közösen adták elő az énekesek.

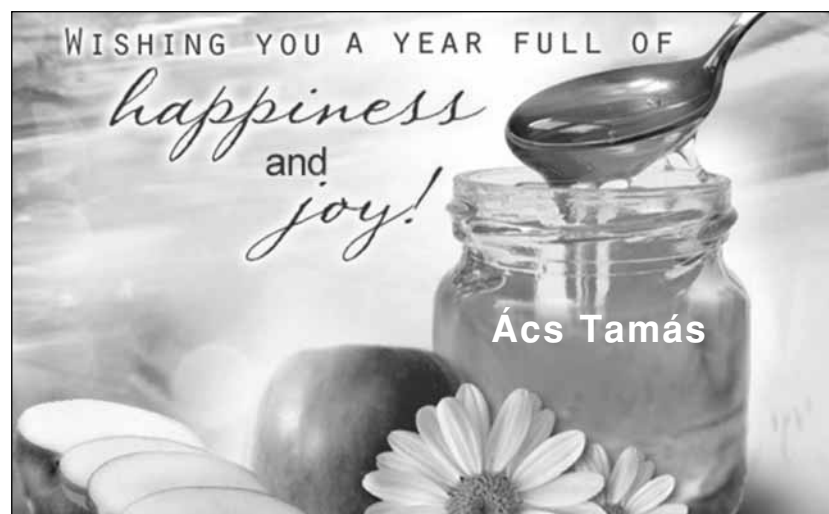
Ezután egy ősbemutató következett. *Király László* kortárs zeneszerző Ádám Jenő emlékére írt Psalm Cantata című művének két részletét szimfonikus zenekari kísérettel most hallhatta először a közönség, sőt maga a szerző is, aki jelen volt a koncerten. A Kel Elokim és az Elokim besimcha című részleteket Raáb Gábor adta elő nagy sikerrel.

A program hagyományos zsoltár- és imaszövegekre írt dallamokkal

nel együtt az Osze sálom című dalt énekelte.

Az újpesti önkormányzat kiemelt támogatásával, valamint a Mazsók, a BZSH, az ORZSE és a Gabbiano Print Kft. hozzájárulásával létrejött nagy sikerű koncert műsorvezetője és szavakkal búcsúzott a közönségtől: „Ha Önök megtisztelnék érdeklődésükkel, akkor Be sáná hába birusalájjim!, Jövöre Jeruzsálemben! – de ha mégsem, akkor feltétlenül Jövöre Önökkel ugyanitt!”

Rojkó Annamária

VALLÁSI ROVAT Nagyünnepi fordulópont

„A különösen figyelmesek azonnal jom kippur kimenetelekor [este] elkezdik a szukká [ünnepi sátor] építését, azért, hogy egyik micvából a másikba menjenek” (Sulchán Áruh, Remo, 624:5).

Jom kippur napja az imádkozás és megtérés jegyében telik. Böjtölünk, egész nap a zsinagógában vagyunk, lélekben megújulunk és megtisztulunk az új év új kihívásai számára. Új irányt találunk életünknek, vagy visszaemlékszünk eredeti életcélunkra. Ezen a napon igazán tudjuk, hogy nem babra megy a játék: a kérdés az, hogy vajon érdemes-e a Teremtőnek egy újabb évvel megajándékozni minket. Ha képesek leszünk megfelelően felhasználni, ha átérezzük, micsoda ajándék ez és mekkora felelősséggel jár, akkor igen. A figyelem középpontjában az Élet Könyve áll, amibe szeretnénk bekerülni.

Miután véget ért az ünnep, rögtön a következővel kezdünk foglalkozni, a sátor építésével. Azt gondolhatnánk, hogy ez egy praktikus dolog: mivel a két ünnepet csak néhány nap választja el egymástól, jobb nem halogatni az előkészületeket. A valóság azonban az, hogy még praktikusabb lenne, ha már jom kippur előtt elkezdtük volna az építést (ahogyan ezt sokan valóban teszik is). Mégis, ahhoz, hogy ezt a szokást teljesíteni tudjuk, jobb, ha nem készül el teljesen a sátor, hogy jom kippur után még tudjunk az építésével foglalkozni.

Láthatjuk tehát, hogy nem a praktikum miatt kell időben szinte „összetolnunk” a két ünnepet ezzel a szokással. De még ha el is fogadnánk, hogy ez csak praktikus szokás, akkor is megmaradna a mögöttes kérdés: miért következnek az ünnep ilyen hamar az előző után? Hiszen ha több idő maradna közöttük, nem kellene azonnal építeni sem.

Jom kippur kimenetele a nagyünnep körének fordulópontja. Az ünnepekre lelkünkben felkészítő elul hónaptól kezdve egészen eddig a pillanatig az élet fontossága, jelentősége, súlyossága foglalta le a figyelmünket. Ezen a ponton megjelenik az ellenkező szempont: az életünk jelentéktelensége. Szukkot ünnepén a Kohelet (Prédikátor) könyvét olvassuk, melynek első mondata: „hiábavalóságok hiábavalósága, minden hiábavalóság!” A héber főnév, amely a hiábavalóságot kifejezi: „hevel”, szó szerint: levegő. Minden annyit ér, mint a levegő, azaz semmit. Biztonságos otthonunkat, legtöbb vagyontárgyunkat magunk mögött hagyjuk, és egy labilis sátorral helyettesítjük. A hasonlat kézenfekvő: az ingtag sátor jelképezi múlandó életünket, amely bármelyik pillanatban összedőlhetne, ha a Teremtő nem vigyázna ránk, nem gondoskodna rólunk.

A Talmud két magyarázatot hoz arra, hogy mit jelent: „azért, hogy megtudják nemzedékeitek, hogy sátrakkal lakoztattam Izrael fiait, amikor kihoztam őket Egyiptomból” (Mózes 3., 23:43). Az egyik magyarázat szerint ez valóságos sátrakra vonatkozik, a másik szerint „a dicsőség felhőire”, azaz a Teremtő állandó Jelenlétére, ami a zsidó népet kísérte (Szuká 11b). Az utóbbi vélemény szerint az általunk épített sátrak a Teremtő Jelenlétére emlékeztetnek, így bennük mind a mai napig érezhető az ebből fakadó különleges szentség. Ez az oka annak a törvényünknek is, hogy nem szabad a sátorba olyan tárgyakat vinni, amelyek nem eléggé tiszteltettségűek. Például étkezés után igyekezzünk az ételmaradékokat tartalmazó, használt evőeszközöket minél hamarabb kivinni a sátorból (Sulchán Áruh 639:1). A mi sátrunkban is a Teremtő van jelen, jobban, mint a kőből épített, stabil otthonunkban. Közelebb is vagyunk Hozzá ilyenkor, mert Órá hagyatkozunk: Tőle reméljük, hogy nem hoz esőt, ami beesik a sátorba, szélvihart, ami megingatja a falakat. Egész évben e szabály szerint működik a Gondviselés: amilyen mértékben hagyatkozunk Rá, olyan mértékben fordítja felénk a figyelmét. Egyénként tekint minket és figyel oda a személyes igényeinkre és cselekedeteinkre, nem pedig a tágabb közösségünk (családunk, környezetünk, lakóhelyünk, népünk) részéért.

Ha viszont így van, és a Teremtő irányít mindent, akkor a mi cselekedeteink valójában nem is olyan jelentősek. Természetesen mindent megteszünk azért, hogy jó évünk legyen: szorgalmasan dolgozunk, tudatosan tervezzük, de végeredményben mégiscsak a Teremtő dönti el, hogy igyekeztünk mennyire fog sikerülni. Nemcsak akadályozni tudja legjobbunk tünő ötleteinket, hanem meg is tudja áldani kezünk munkáját, ami által sokkal nagyobb sikereket érhetünk el, mint várnánk, ahogy Jichák ősapánknál áll: „és vetett Jichák azon a földön, és talált abban az évben százszoros mennyiséget, és megáldotta az Örökkévaló” (Mózes 1., 26:12). A „százszoros mennyiség” héberül meá seárim. A „seárim” szó eredeti jelentése: elvárás, tehát a várt termés sokszorosát aratta le.

Ezért fontos, hogy szukkot ünnepe ros hásaná és jom kippur után azonnal következzen. A korábbi ünnepeken a hangszúly a fontosságon van, szukkotkor a fontosság hiányán. Minden tulajdonságnak megvan a jó és a rossz oldala, amit megfelelő egyensúlyba kell hogy állítsunk. A ros hásaná és jom kippur által fémjelzett időszak neve héberül: jámim noráim, azaz félelmetes napok. Tehát a hangszúly a félelmen, a jelentőségteljességen van. A félelem megtanít minket arra, hogy vegyük komolyan saját magunkat és az életünket. Szukkot fő jellemzője ezzel szemben a szimchá, az öröm (ahogyan a Tóra írja, „örvendj ünnepeden” (Mózes 5., 16:14), azaz egyfajta könnyedség. Ez állít minket egyensúlyba, nehogy abba a tévedésbe essünk, hogy a mi cselekedeteinken múlik minden. Azáltal, hogy a két időszak gyorsan követi egymást, nem marad lehetőségünk arra, hogy hosszabb időt töltsünk ebben a tévedésben.

De hogyan is tudnánk a félelmetes napok után közvetlenül azt gondolni, hogy nem minden a mi cselekedeteinken múlik? Hiszen az egész időszakot azzal töltöttük, hogy ezt a képet magunkba véstük: a jó cselekedeteink által kell közeliednünk a Teremtőhöz, a bűneinktől, amelyek elválasztanak Tőle, meg kell szabadulnunk. Látszólag senki más nem tudja helyettünk kijavítani a saját cselekedeteinket!

Alapvetően valóban fontosak a cselekedeteink, de nem feledkezhetünk meg az ima és az égi segítség fontosságáról sem. Szukkot erre is emlékeztet: szép, hogy igyekezzünk jó emberré válni, de a Teremtő közben itt lakozik velünk, és bármikor szívesen a segítségünkre siet ebben a munkában. Arra is fontos emlékeztünk, hogy nem szolgálhatjuk a Teremtőt kizárólag félelemből, az öröme is szükség van. Dávid király zsoltárában a kettő egyszerre jelenik meg: „örvendj-tek remegésben” (Zsoltárok 2:11). És végül, de nem utolsósorban, azért is fontos szukkot, hogy egész évben emlékezzünk arra, hogy az anyagi jólét csakis a Teremtőtől származik. Erőfeszítéseinket inkább a lelki fejlődésünkre fordítsuk, mint a vagyoni gyarapodásunkra, hiszen ez az, ami igazán tartós. Anyagi javaink csak látszólag maradandóak. A valóság az, hogy hosszú távon semmivel sem tartósabbak, mint a néhány napra felhúzott, ideiglenes sátrink.

Szántó-Várnagy Binjomin
binjomin.hu

ZSIDÓ VILÁGHÍRADÓ

František Lederer (jobbra) és Oldrich Látal

Csehország

Teplicében botlatóköveket helyeztek el a holokauszt áldozatává vált több egykori lakos háza előtt. Az ünnepségen beszédet mondott *Jaroslav Kubera* polgármester és *Daniel Meron*, Izrael prágai nagykövete. Az avatáson részt vett a deportálást túlélő 88 éves *František Lederer* is, aki hangsúlyozta, hogy nem szabad elfelejteni a zsidókat ért tragédiát.

Az 50.000 lakosú városban a háború előtt 5500 zsidó élt, jelenleg

a hontalan zsidók összegyűjtésének 75. évfordulójáról.

1942. szeptember 4-re virradóan a hatóságok a Marolles negyedben 718 menekültet internáltak, akiket a nácik később haláltáborokba hurcoltak. A megemlékezés során teret neveztek el egy fiatal ellenállóról, Herschel Grynszpanról, aki szülei deportálása miatt 1938. november 7-én agyonlőtte a párizsi német követség egyik diplomatáját.

Jozef De Kesel. A bíboros bocsánatot kért a zsidóktól, mert a katolikus egyház a megszállás alatt hallgatott.

csak 131. *Oldrich Látal*, a helyi hitközség elnöke elmondta, hogy az első kövek 2008-ban kerültek a helyükre, és az idein még továbbiakat is leraknak.

A botlatókövek *Gunter Demnig* német szobrászművész nevéhez kötődnek, és az első emléklapok 1995-ben készültek Kölnben, ottani áldozatok emlékére. Jelenleg már több tízezer botlatókövő található Európa különböző városaiban.

Belgium

Brüsszelben a Soá Emlékezet Szövetsége rendezésében megemlékeztek

Lengyelország

A Varsói Egyetem Kutatási Központjának felmérése szerint elsősorban a fiatalok között erősödik az anti-

szemitizmus az országban. A gyűlölet növekedéséhez hozzájárult a muzulmán bevándorlók által való félelem, ami fokozta a zsidókkal kapcsolatos ellenérzéseket is. Az előző év 32 százalékaival szemben 2016-ban a megkérdezettek 37 százalékának volt negatív véleménye a zsidókról. 56 százalékuk nem fogadna be zsidót a családjába, ami 2014-hez viszonyítva tízszázalékos emelkedést jelent. Korábban 27

Anna Chipczynska: a kormányzó párt elnökétől az antiszemita provokációk nyilvános elítélését kérjük.

százalék utasította el a zsidó szomszédot, ami tavaly már 32 százalék volt.

Leslaw Piszewski, a lengyelországi zsidó hitközségek szövetségének elnöke és *Anna Chipczynska*, a varsói közösség vezetője levélben fordultak *Jaroslav Kaczynski*hez, a kormányzó Jog és Igazságosság párt elnökéhez, akitől az antiszemita provokációk nyilvános elítélését kérték. *Moshe Kantor*, az Európai Zsidó Kongresszus elnöke aggodalmát fejezte ki amiatt, hogy a lengyel kormány képviselői a gyűlölet látható növekedése ellenére elzárkóznak az érdemi párbeszédől a zsidó közösség hivatalos vezetőivel.

Portugália

A felújítás befejezése után Belmonte városban újra megnyílt a Zsidó Múzeum. A gyűjteményt eredetileg az Amerikai Szeárd Szövetség Belmonte Projektje keretében hozták létre 2005-ben, a régi városközpont 18. században épült egykori katolikus iskolájában. *Antonio Dias Rocha* polgármester beszédében hangsúlyozta, hogy „egy teljesen új múzeum nyílt meg, ami a szeárd kultúra referenciájának tekinthető”.

A kollekciónban számos olyan tárgy található, ami az úgynevezett kriptozsidóktól származik, akik királyi parancsra kénytelenek voltak áttérni a katolikus hitre, de titokban megőrizték vallási hagyományait.

Lisszabon és Porto mellett Belmonte-ban is működik zsinagóga Portugáliában. A városban 120–150 zsidó él.

Kovács

A hazatéréstől az Éc Chájimig és a 36 Igaz Vallomás

2004 augusztusában megtaláltam a helyemet a társadalomban (a magyar zsidó közösségben), a Raoul Wallenberg Parkban álló Éc Chájimnál (a soá 60. évfordulóján). De az Örökkévaló útjai kifürkészhetetlenek; emberpróbáló feladatok elé állított a következő 10 évben, hogy próbára tegye hitem erősségét, meggyőződésemet a zsidó vallásban. Kiálltam a próbát, és megtisztultam. A 10. évben, a soá 70. évfordulóján, a veszprémi temető holokauszt-emlékművénél, az emlékezés koszorújának és kövének elhelyezé-

Éc chájim

se pillanatában egy új dimenzióba léptem, a „lelki megtisztulás” állomásába, illetve folyamatába. Ez alkalommal egy másik éc chájimnál találtam magamat, ahol „útvonalak” vannak, az Örökkévaló „széttörtelt énjének isteni energiái”. Ettől kezdve az egyik szefirától haladtam a másikig, az energiám strukturalódott, amitől életem igazi értelmet nyert!

Azóta megszállottan keresem a Láméd-vív cádikimot, a 36 Igaz Embert a mi kis világunkban, Magyarországon.

Saját definícióm és szívem szerint minden soááldozatot, elpusztítottat, elhunytat, túléltőt a 36 Igaz Ember közé sorolnék.

A balatonudvari temető egy meghiitt szegletében sűrű növényzettel és dűledező kovácsoltvas kerítéssel körülvéve találtam meg Neumann József soááldozat sírját az emlékezés halomba rakott köveivel. Pár kilométerre északra Balatonudvaritól, egy romantikus, vadregényes, mintaszerűen rendben tartott kisteleppülésen találkoztam a szerény hajlékban, szerető családja körében élő, idős, mindig jó kedélyű, minden helyi történetet jól ismerő, őslakos id. L. Györggyel. Egy könnyekig megható, eltitkolt történetet osztott meg velem (talán ő egy Igaz Ember, cádik, de nem is tud róla) egy elhagyott zsidó temetőről, ahol egy hozzátartozója is nyugszik... átvillant valami az agyamon... nem fogom hagyni, hogy zsidó testvéreim sírjai az enyészete legyenek, gondoskodni fogok arról, hogy rendezetté váljon, kis kerítéssel körülvéve, hogy Kéver Óvajszt tarthassunk.

Pár nappal később 10 kilométerrel keletre, egy kiemelt balatonfelvidéki város volt zsidó negyedben egy meggyalázott, magára hagyott, elhanyagolt zsinagóga megújulásának, újjáéledésének vagyok a tanúja... felnézek Mózes újonnan elhelyezett kőtábláira, és ébren álmodok... lelki szememmel látom a hegyet, és várom az Örökkévaló isteni kinyilatkoztatását Mózesnek.

...egy háromszög csúcán állok, amely kelet felé mutat, nyugatról jöttem, de kelet felé nézek...

„menjetez Nyugatra, de ne felejtsetek, hogy Keletről jöttetek” (Márai Sándor) Báruch átá Adonáj elohénu melech háolám...

Thomas Varaly
Kalifornia

Ros hájánál alkalmából sófárt kaptak a Lauder óvodásai a Mazsihístól. Az ajándékot kis ünnepség keretében Heisler András elnök és Kunos Péter igazgató adta át.

Fotó: Nagy Ákos

Belmonte (Portugália)

Róna László
elnök

Nattán László
elnökhelyettes

IZRAELI SZÍNES

Kultúrák háborúja...

Szó nincs arról, hogy minden muzulmán terroristának tekintenek, mégis elgondolkoztatott az a visszaemlékezés, amelyet *Arije Eldad* professzor osztott meg a nyilvánossággal.

Eldad prof. nyugdíjazásáig baleseti sebészként a jeruzsálemi Hadassza kórház éjn-keremi részlegén volt az égési osztály vezető főorvosa. Kutatási területe a bőrátültetés minél eredményesebb kivitelezése, kezdve a sérült bőrfelület elsődleges ellátásától egészen az utógondozásig.

Arije Eldad: Egy arab nő került a kórházunkba, akit a családja felgyújtott

Nem tudhatom, csak gyanítom, hogy a régmúlt történetet az hozta elő, hogy sikeresen megoperáltak egy nemrégiben a Gázai övezetből átkerült, ún. faember szindrómában (sejtburjánzás, mely a kéz ujjain szerteágazó bőrkinövést eredményez) szenvedő arab páciens.

Évekkel ezelőtt került a fenti kórházba az arab szektorból származó nőbeteg, akit családja felgyújtott. (Ez a büntetés nem ritka a házasságtöréssel gyanúsított nők esetében.)

Többszörös bőrátültetés után az asszony gyógyultán távozott az osztályról azzal, hogy bizonyos időközönként kontrollvizsgálatra jelentkezzen.

Ez több alkalommal meg is történt, mígnem egyszer a beléptetésnél robbanószert találtak nála... A kihallgatásnál egyértelművé vált, hogy a járóbeteg rendszerben kellett volna robbantania, amit ha sikeresen végrehajt, a családja megbocsátja félrelépését.

Ez csak egy példa – írja Eldad professzor – a zsidók és muzulmánok közötti háborúra, ami nem területi vitáról szól... Ez a kultúrák háborúja.

Leharblog

Bevonult a hadseregbe az első vak katona

Nem azt kell nézni, ki miben szenved hiányosságot, hanem azt, hogy ki mit tud adni – reagált Netanjahu.

A 18 éves *Dániel Defur* egész gyermekkorában arról ábrándozott, hogy belép az izraeli hadseregbe, írja a zsidó.com. Dániel azonban vak, így ez a vá-

gya elérhetetlennek tűnt. Végül magát a miniszterelnököt kereste meg, aki megígérte neki, hogy segít megoldást találni számára. *Netanjahu* a Cánhál fogyatékosokkal élőket a hadseregbe integráló egységéhez fordult segítségért. *Tirán Attia*, az egység vezetője örömmel üdvözölte a kezdeményezést: „Rögtön akcióba lendültünk, és Dániellel, illetve a hadsereggel egyeztetve megtaláltuk azt a bázist és azt a beosztást, amely a legmegfelelőbb lehet számára. Dániel az első vak katona, aki részt vesz az integrációs programunkban.” Dániel végül a légierő egyik bázisára osztották be.

Bevonulása után *Netanjahu* irodájában fogadta a már egyenruhában érkező Dánielt. „A legtöbb társadalomban azt nézik, hogy ki miben szenved hiányosságot. Nekünk olyan társadalmat kell fenntartanunk, ahol az számít, ki mit tud adni. Benned egy igazi bajnokot látunk” – mondta a miniszterelnök.

Dániel meglehetősen magányos, nem igazán vannak barátai. Ez ügyben *Netanjahu* Facebook-oldalának követőire fordult: „A ti segítségetekre van szükségem. Adjunk Dánielnek Izrael melegségéből és szeretetéből.” Néhány napon belül Dánielt kézzel jelölték ismerősüknek. Ekkor egy hivatalos oldalt is nyitott, melynek célja, hogy magánytól szenvedő fiataloknak segítsen a barátokra találásban.

A Biblia megint pontosnak bizonyult

A jeruzsálemi Dávid városában folyó ásátás ismét alátámasztotta, hogy a Bibliában bizonyos történelmi eseményeket igen pontosan írtak le.

A Jeruzsálem Falai Nemzeti Park területén folyó feltárás során a kutatók számtalan 2600 éves leltre bukkantak. A maradványok alátámasztják a Bibliában leírtakat, miszerint a babilóniai leégették Jeruzsálemet. A város – és vele együtt Salamon

temploma – időszámítás előtt 587 körül pusztult el.

A leleteket, azaz az agyagedényeket, fadarabokat, szőlőmagokat és csontokat, mind hamurétegek fedték.

Az Izraeli Régiségek Hatóságának régészei Dávid városának keleti részén, kőtörmelék alatt fedezték fel a maradványokat. A csapat több tucat, gabona és folyadék tárolására alkalmas edényt is talált. Néhány edényen pecséteket is sikerült azonosíta-

ni, melyek segítségével aztán datálni tudták a leleteket.

Joe Uziel, a feltárás vezetője szerint a díszítések az első templom periódusának jellegzetességei, melyeket a Júdai Királyság adminisztrációs rendszere használt.

A tény, hogy a tüzre utaló leletek 2600 évesek, alátámasztják a Jeremiás könyvének 52. fejezetében leírtakat:

Az ötödik hónapban, a hónap tizedik napján – ez Nebukadnezár babiloni király 19. esztendejében történt – Nebuzaradan, a testőrség parancsnoka, aki a babiloni király közvetlen környezetéhez tartozott, eljött Jeruzsálembe. Felgyújtotta az Úr templomát, a királyi palotát és Jeruzsálem minden házat.

Az ásati eredményei bebizonyították, hogy a város jelentős része valóban leégett. A maradványok ugyanakkor azt is felfedték, hogy Dávid városának bizonyos részei sértetlenek maradtak, és csak később hagyták el őket.

Ennek ellenére a feltárás során előkerült leletek többsége a korábbi felfedezésekből, például a területen előkerült babilóniai nyílhegyekből levont következtetésekkel van összhangban.

Az utóbbi időkben több, a Bibliához kapcsolódó kutatás is zajlott a Közel-Keleten, szakértők egy csoportja például a kánaániták genetikáját vizsgálta, egy régészcsapat pedig egy filiszteus temetőt tárt fel.

24.hu/Új Élet

A Vöröskereszt képmutatása

Börtönbüntetésüket töltő Hamász-terroristák az izraeli legfelsőbb bírósághoz fordultak jogorvoslatért.

Előzmény: izraeli büntetés-végrehajtó intézetek – egyetértésben *Erdán* belbiztonságért felelős miniszterrel – megtiltották a Hamászhoz tartozó gázai terroristák látogatását, hogy ezzel nyomást gyakoroljanak a terrrorszervezetre annak érdekében, hogy kiszolgáltatassák a három éve elrabolt két katona földi maradványait, valamint két, feltehetően életben lévő, a gázai területre tévedt – súlyosan elmefogyatékos – személyt.

Egy hónappal ezelőtt a Nemzetközi Vöröskereszt levélben fordult az izraeli belbiztonsági miniszterhez, melyben a látogatási tilalom felülgesztését szorgalmazták, hivatkozva a rabokat a genfi egyezmény értelmében megillető emberi jogokra.

Szimha Goldin, az egyik elrabolt katona édesanyja képmutatásnak nevezi a Vöröskereszt kiállítását a terroristák jogaiért akkor, amikor semmiféle nyomást nem gyakorolt a Hamászra azért, hogy az izraeliek végre végső nyugalomra helyezhessék halottaikat.

Leharpress

Döbbenet: izraeliek az ISIS-ben

A Sin Bét hírszerző ügynökség kiadta az Iszlám Állam oldalán Szíriában és Irakban harcoló izraeli állampolgárok húszfős listáját.

A listát *Árije Deri* belügyminiszter állította össze, egy frissen hatályba lépett törvény miatt, mely lehetővé teszi számára, hogy elvegye az izraeli állampolgárságot külföldi terror-szervezetek tagjaitól.

A listát főként izraeli arabok alkotják, köztük kettő Fureidiszből, a töb-

biek Kafr Kasszemből, Dzsaldzsuliából, Beenából és Kelet-Jeruzsálem falvaiból.

Két zsidó is szerepel a listán, akik a Szovjetunióban születtek, gyermekkorukban alijáztak, Izraelben nőttek fel, majd felnőttként áttértek az iszlám hitre és Szíriába utaztak, hogy csatlakozzanak az ISIS-hez.

Egyikük, egy 28 éves nő, Asdodban nőtt fel. A másik, egy 32 éves Alex nevű férfi pedig Lodban.

Egy személy meghalt a közelmúltban, a lista összeállítása idején.

Deri várhatóan az elkövetkező hetekben hivatalosan el fogja venni az állampolgárságukat.

Új Kelet Online

Megnyitották a Moszad Mengele-aktáját

Megnyitották a Moszad, az izraeli titkosszolgálat Mengele-aktáját, amelyből kiderül, miként üldözte a hírszerző szervezet évtizedekig sikertelenül Josef Mengele náci háborús bűnöst – jelentette a ynet nyomán az MTL.

A Moszad évtizedekig vadászott titokban a „halál angyalának” nevezett náci orvosra, számos merész akciót, betörést, lehallgatást és bonyolult hírszerző műveletet hajtottak végre kére kerítésére, de végül hiába.

A szervezet archívumában őrzött titkos Mengele-, kódolt nevén Melcer-akta részleteit hozta nyilvánosságra a lap.

Mengelét 1943-ban nevezték ki Auschwitz-Birkenau vezető orvosának, ahol a haláltáborban a gázkamrákhoz vezető válogatást végezte, valamint rettenetes, orvosi szempontból értelmetlen „kísérleteket” végzett a kiszolgáltatott foglyokon.

A háború után Dél-Amerikába menekült. Az iratokból kiderül, hogy Adolf Eichmann 1960-as argentinai elrablása után a Moszad első számú célpontja lett, akit Izrael megpróbált élve elfogni, ha pedig ez nem lett volna lehetséges, akkor megölni.

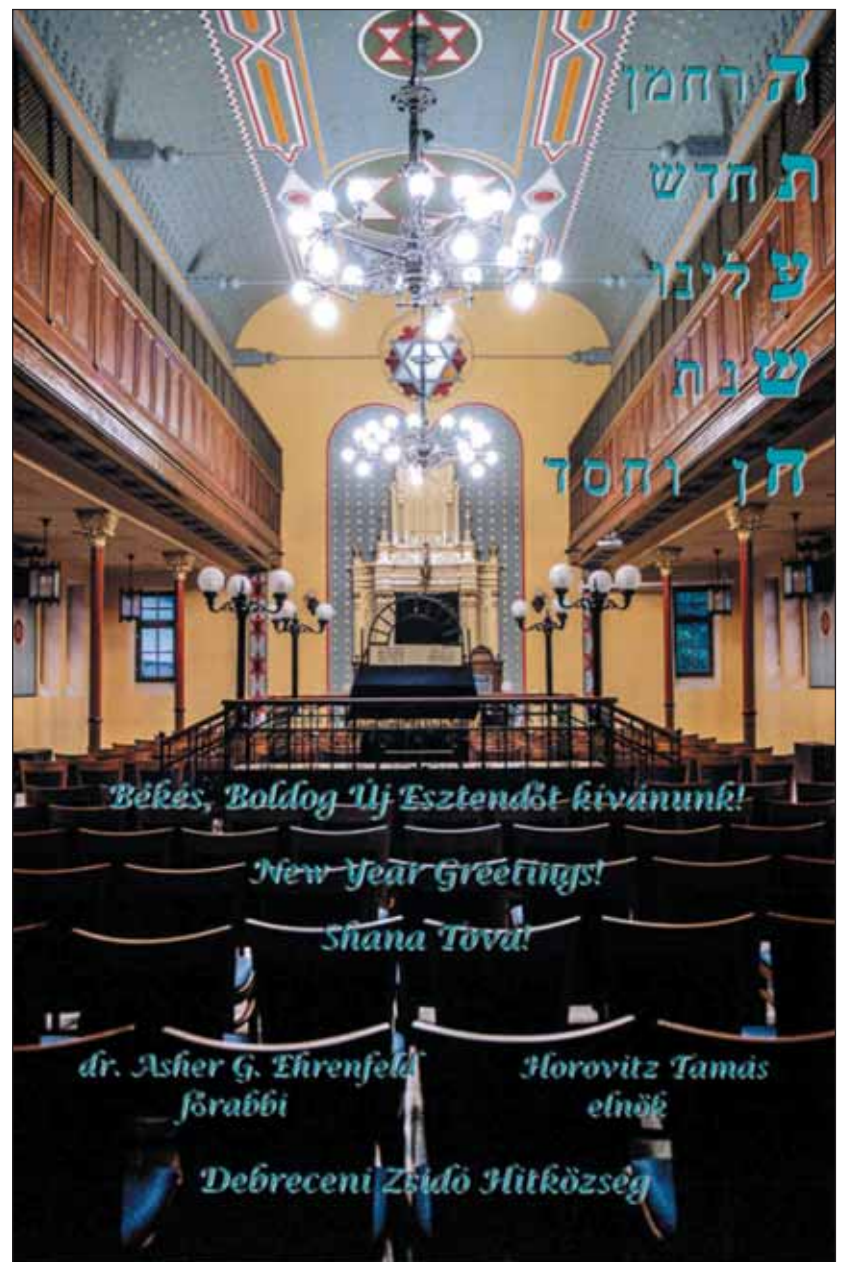
A tervek között szerepelt többek közt egy szerető beépítése Márta nevű feleségéhez, valamint Mengele 12 éves fia elrablása annak reményében, hogy a szálak elvezetnek a bujkáló nácihoz.

Az iratok szerint 1962-ben egészen közel férkőztek hozzá: egy beszerzett egykori náci segítségével eljutottak Brazíliában egy Sao-Paolótól délre lévő magányos farmhoz, ahová az Eichmann elrablásában is részes Moszad-ügynököket küldtek. Egyszer Mengele szembejött velük többedmagával, az ügynökök hazatáviratoztak jelenteni, de késett az akció jóváhagyása, és elszalasztották az alkalmat.

1983-ban fiát, a Nyugat-Berlinben élő Rolf Mengelét követték, lehallgatták telefonját, lefényképezték a leveleit, és mivel az apának és fiának is március 16-án volt a születésnapja, azt remélték, hogy köszöntik egymást, és ebből kiderül az orvos tartózkodási helye. Azt tervezték, hogy a születésnap üdvözlés után nem sokkal az apa ismerősének álcájában felhívják a fiatal Mengelét, azt állítva, hogy az idős Mengele nagyon beteg, és magához hívja.

Ekkoriban egy Moszad-ügynököt is ráállítottak az ifjú Mengelére, mert azt remélték, talán egy randevún kiszedhetik belőle apja lakóhelyét.

Azonban a születésnap telefon elmaradt, mint utólag kiderült, Josef Mengele ekkor már négy éve halott volt. Az akta bizonyítja, hogy nemcsak életében évtizedeken át, de még tengerbe fulladása után is hosszú évekig sikerült megtévesztenie üldözőit.

ZSIDÓ KULTURÁLIS FESZTIVÁL 2017–5777

Kiváló kántorok különleges koncertje

Hit és lélek, elkötelezettség, vokális adottság, valódi színpadi jelenlét, és nem utolsósorban HANG! Három zseniális művész, a kántortársadalom nagy családját képviselőkből – együtt, az idei Fesztivál vezető zenei programjai sorából, a különleges atmoszférájú Dohány utcai zsinagógában.

Shmuel Barzilai, a bécsi hitközség, *Nikola David*, a müncheni Beth Shalom zsinagóga és *Nógrádi Gergely*, a Frankel Leó úti zsinagóga főkántora személyében valósult meg autentikusság, erő, alázat, összjáték, a közönséget is magával ragadó virtuozitás. Kísérőik szintén nemzetközileg elismert hangszeres előadók: *Lakatos György* (Palm Beach) gitárművész és *Neumark Zoltán* zongoraművész, korrepetitor, az ORZSE adjunktusa voltak.

Mint tudható, a hagyományos kántorművészetben minimális volt az együtt-énekítés, sőt, a többség nem is szerette, ha vele énekelt a hívők közössége. A korális kántorművészet az 1800-as évek második felében Bécsből indult, majd Berlinben erősödött föl, kottázva a népszerű imadallamokat, kórusokat létrehozva. Ennek egyik úttörője L. Lewandowski volt, akinek ősi héber dallamokból énekkarra, kántorra és orgonára készült mesteri feldolgozásait egyszerűség és mély vallásos érzelmek jellemezték.

A mintegy ezerfős közönség előtt Neumark Zoltán vállalta magára ez elhangzó számok ismertetését, elsőként saját magát konferálta be. Egyveleget adott elő, mint mondta, kis névjegyként a világról, mely körülvesz bennünket.

A továbbiakban – a teljesség igénye nélkül – hallható volt egy nagyünnepi negina-összeállítás, Finkelstein Ávinu Sebásámájimja, az O sole mio című nápolyi dal, majd a Jiddise máme. A bécsi főkántor előadása során duettet is énekelt David Nikolával és Nógrádi Gergellyel.

David Nikola előadásában elhangzott a Mizmor Sir Chánukát Hábájit, duettben Nógrádi Gergellyel a Siru L'Ádosem Sir Hádás, ladino dallamvilágot idézett az Asheriko de Kinze Anyos és az Adio Kerida, és egy szívszorító Ávinu Málkénut is hallhattunk tőle.

Nógrádi Gergely – akit 2015-ben Leedsben az Európa legjobb kántorhangja címmel tüntettek ki, 2016-ban pedig a The Jewish Pavarotti díjat kapta meg Floridában – Mana-Zucca Ráchémját és L. Cohen Halleluja című dalát jiddisül énekelte, utóbbi igazi zenei csemege volt. Szeárdul a Durme Angelicót és a Quando El Nimrodót adta elő. Semer Jerusálájim Sel Záhávja, a hatnapos háború himnusza Barzilai társaságában szintén felejthetetlen volt.

Zsidó szerzők musicaljeiből három dalt, azaz egyveleget hallhattunk tőle: közte a Hegedűs a háztetőn Anatevkatját.

A kántorokat kísérő két művésztől elhangzott a Csiribim-Csiribom (folk) dal is; a Szól a kakas márt, részletet a Schindler listájából, valamint a Hátikvát egy szál elektromos gitárhangeren élvezhettük.

A koncertet gyakran „zavarta” meg vastaps, az elismerés legnagyobb kifejezése, a közönség gyakorta csatlakozott ismertebb dalok refrénjeihez, erre biztatást is kaptak a művészek.

A koncert utolsó negyedórájában a házigazda vallási vezető, Frölich Róbert országos főrabbi mutatta be a közreműködő művészeket.

Az utolsó számot (Ádon Olám) és a ráadásokat (Osze Sálom, Hává Nágilá) – melyekhez a Dohány utcai zsinagóga főrabbija is csatlakozott – állva, hatalmas ovációval nyugtázta a nagyerdemű.

- gáljuli -

Somnakaj

(folytatás az 1. oldalról)

gadás. A tradicionális roma zenében a szomorúság és a kicsattanó jókedv váltakozik, a bánat és az öröm világgá kúrtólése hangszerekkel, énekléssel.

Nemcsak az előadás helyszíne, de a színpad is megtelt. Elöl sorban a három kiváló énekes-gitáros (Kovács Antal, Farkas István, Balogh József), a kristálytisza hangzást nyújtó énekesek között *Tintér Gabriella* és *Falusi Mariann*. Férfi énekesként *Oláh Gergő* remekelt, táncolt, a „legkisebb helyet” is kihasználva.

Mögöttük *Oláh Dezső*, egy kivételes képességekkel bíró zongoraművész, akinek szólójátékát (egy Bartók-átíratot) vastappal díjazta a közönség, *Pengő Csaba* bőgős, *Kovács Máté* dobos, *Seres Vilmos* klarinétos.

Volt szólóének, duó, kórus – nem hinném, hogy akadt olyan néző, aki

nem mozgott még ülő helyzetében is ritmusra.

Falusi Mariann az Éli, Élit és a Mit akar az esőt is előadta, elhangzott a magyarországi romák himnuszaként kezelt dal, mely a közös együttlétről, a szebb életéről is szól. Mi tagadás, nem volt pozitív kicsengésű...

Kovács Antal néhány mondatban ismertette a Somnakaj musical lényegét, bemutatta azokat a szereplőket, akik ezen az estén is ott voltak, majd felhangzott az a dal, ami akkor csendül fel, „amikor az Apa férjhez adja lányát Misihez”.

Szűnni nem akaró vastaps és ráadások zárták az estét.

Egész úton hazafelé a fülemben zengett a dal: „Ki mondja meg, hol a hazánk, itt minket senki nem vár.” Meg egy másik: „A bánat messze száll, mint a pénz, tudjuk, igaz a beszéd: a roma a jég hátán is megél.”

Gjuli

Két úr a temetőből

Halpern és Johnson

Megviselt és megtört férfi áll a frissen fölthantolt sír mellett, a rokonokat egy halk (!) kézmozdulattal elküldi, még egy kicsit egyedül akar maradni szeretett felesége emlékével. Így indul *Lionel Goldstein* darabja, a Halpern és Johnson.

De a törődött gyászoló nem beszélhet hozzá zavartalanul, mert egy tőle alaposan elütő, roppant elegáns úr, kezében néhány lilioszállal, szintén búcsúzni akar. Virággal, zsidó temetőben! És egyáltalán mit keres itt? Halpern az egész helyzet előtt ér-

tetlenül áll, az elegáns Johnson pedig nagyon nehezen tudja elkezdeni, elmondani még nehezebben, hogy mit keres ő a néhai, rákbetegségben meghalt Florence (a férjnek csak Flo) sírjánál.

A helyzet egyszerre drámai és vígjátéki. Ez a két ember soha az életben nem találkozott eddig, habár a decens Johnson sok mindent tud a mindig pukkancs, mogorva Halpernről. Csak nagyon lassan bomlik ki a furcsa viszonyrendszer: Johnson még tizenévesen szeretett bele viharosan

Florence-be, aki jó néhány évvel később Mrs. Halpern lett. De ez a kapcsolat, bár liliomosan plátói, mégiscsak titkolt viszony maradt, az asszony haláláig.

Na most tessék elképzelni *Székhelyi Józsefet* mint folyton méregbe guruló, szenvedélyesen vitatkozó, támadékony és hohmecoló vén zsidót, és mellé *Trokán Pétert*, a puhakalapos, teveszór kabátos, tökéletesen vasalt modorú (noch dazu katolikus!) úriembert. A Zsidó Kulturális Fesztivál példaszertűen eleven darabját *Borgula András* állította a Goldmark Tere színpadára. (Szériában pedig a Hatszín Teátrum fogadja majd be a Gólem színházások előadását.)

Székhelyi nem először áll a színpadra kipában, és mindig emlékezetes alakokat teremt a szabályokhoz (olykor) eszelenséggig hűséges zsidó figurájából. Halpernje attól remek, hogy a mély gyásztól és az imádott feleség felmagasztalásától villámgyorsan jut el ugyanannak az asszonynak a(z ok nélküli) lekurvázásáig – éppen ettől olyan jó Goldstein szövege. A dialógusokban izzó humorforrás a megszólalások óriási stíluskülönbsége, az iszonyú erejű szájkaraték. Trokán Dennis Johnsonja nem csupán decens, de még kissé felsőbbrendűnek is érzi magát attól, hogy Florence a kultúra, irodalom, zene, politika kérdéseiben volt számára kiváló szellemi és beszélgetőpartner. Joseph, a dobozüzem tulajdonosa, a vállalkozó egy egészen más nőt ismert, aki mindezekhez a témákhoz ostoba, véleménytelen, és sosem dolgozott munkahelyen, csupán a családnak élt – hát akkor most ki is volt ez a nő? És egyre világosabbá válik, hogy igen: Florence sosem csalta meg Josephet, de titkos ebédelés beszélgetései Dennisszel sokkal inkább voltak tekinthető jökora megcsalásnak, mint Joseph szintén eltitkolt kujukodása a dobozraktárban...

A többszöri, csaknem vére menő (ugyan már, két igen idős úr...) összeveszés után, a sírkőállításkor találkozunk Florence életének már alaposan lehiggadt két férfiújával – együtt járnak ebédelni oda, ahova valamikor az asszony járt leánykorából megörzött, hűséges barátjával.

Székhelyi a mikromozdulatok mestere, azok mutatják meg, ahogy távol-ságot tart, majd beengedi privát szférájába Johnsont. Trokán pompásan érzékelteti Johnson zavarát, hiszen mégiscsak coming outra, előbújásra

kényszerül a nagyon-nagyon szeretett és tisztelt Florence-ének férje előtt. Ahogy a zárójelenetben fölsegíti és szinte támogatva kíséri Halpernt, a mozdulatok árulják el, hogy itt mégiscsak barátokká lettek – hiszen ugyanazt a nőt szerették, csak éppen két különböző felvezetésben. És ez bizony sajátos, fontos kapocs két férfi között.

A darab fordítója és dramaturgia, *Németh Virág* példaszertű munkát végzett, a rendező pedig az eredetileg

csak kétszereplős műbe néma, de a jelenetváltásokat jól oldó, csekély súlyú fiatal szereplőket illesztett – akikre azonban a két főszereplő reflektálhatott, akár csupán gesztusokkal, és ezáltal a történet egyszerűben maivá lett.

Az előadás sikerét megkoronázta, hogy a zárókérdés után *Székhelyi József* és *Trokán Péter* átvehette a Vidor Fesztivál legjobb férfi alakításért járó Arlecchino-díjat – éppen ezért az előadásért.

Bedő J. István

Beszélő levelek

Kellemesen szórakoztató összeállítást készített *Megyeri Léna* hírességek magánleveleiből, és a Goldmark Tere pontosan megfelelő méretű terep volt hozzá. Persze annak eldöntése, hogy kit tekintünk hírességnek, csupán jó ízlést kíván, tehát ez sem okozhatott csalódást.

A levelek, melyek ilyen-olyan módon kapcsolódtak a Zsidó Kulturális Fesztiválhoz, valódi hírességek tollából születtek, és igen kellemes hatást keltenek, hogy nem szigorú kronológia, hanem a bennük rejlő szellemesség, elegancia, irónia vált rendezőelvvé. *Szily Nóra* műsorvezetésével így kerülhetett egy csokorba Kabos Gyula öniromikus (és fájdalmas) beszámolószövege arról, hogy nem sikerül meghódítania az amerikai közönséget, Madonna méltatlankodása és elég gusztustalan megjegyzése például Sharon Stone-ról – és mellé rögtön Stone kevés szavú, elegáns replikája, amelyben egyáltalán nem tiltakozik a „középszerű” minősítés ellen, viszont megmagyarázza, hogy a sikerhez milyennek (is) kell lenni.

Páratlan báju volt két levélváltás. Steven Armes többszörösen dekorált brit kémikus Roxfortba jelentkezett tanárnak (a Sötét varázslatok kivédése tárgy oktatására), és az udvariasan elutasító választ magától az igazgatótól, Dumbledore professzortól kapta (J. K. Rowling csak a tollat fogta...) Mert az állást már betöltötték. A móka ráadáspoénja, hogy a prof megígéri, jövőre bizonyára ismét meghirdetik az állást. (A tájékozott Harry Potter-olvasók tudják, hogy e tárgy tanára a varázslóiskolában fogyóeszköz...) Ezt a két levelet (persze másokat is) *Gyöngy Zsuzsi* és *Adorján Bálint* mutatta be.

A másik postai dialógus a múlt századelő színpadi nagyszövege, Jászai Mari és igazgatója, Paulay Ede között zajlott le. Jászai (fiatal lévén) sokallotta az öregasszony szerepeket, Paulay metsző iróniával és alapos érvekkel hessegette el az általa méltánytalanul ítélt kérést. Jászai: *Hernádi Judit*, Paulay: *Gálffi László*. Őket úgy rendezte a mikrofonos pulpitusok mögé *Böhm György* rendező, hogy arcjátékkal reflektálhattak a másik szövegére. Mindketten alaposan kireagáltak magukat... – az este legmulatságosabb pillanatait idézve elő.

Előkerült egy finom kétértelműségekkel kibélelt levél még a kebelcsodaként is emlegetett Mae West színésznőtől, róla ugyanis mentőmellényt neveztek el, amit az első világháború idején az angol légierő ejtőernyősei viseltek. Sajátos – és az idők során mit sem kopott – Hemingway macskabeszámolója legelső feleléséhez címezve (miközben már régen a követekezéssel élt), hasonlóképpen Mark Twain és Evelyn Waugh levele a 'milyen sorrendben mentünk lakástűz idején', illetve 'hogyan bánjunk rajongóinkkal' témakörében. Elévülhetetlen alapművek.

A szövegek közé *Farkas Izsák* hegedült, kihasználva elektromos hangszerének, továbbá a technikának (looper, effektek) minden hangzásbeli lehetőségét – röviden: muzsikája lenyűgöző volt.

Bedő J. István

FESZTIVÁLZÁRÁS

Révész Sándor – „Rock and roll közlegények”

A Dohány utcai zsinagóga – a Fesztivál záróeseményének otthont adva – újra sikergyánus koncert színhelye lehetett.

Kik voltak ők, a zene, a ritmus elkötelezettjei? *Révész Sándor* eMeRTon-díjas énekes, aki 16 éves kora óta ORI-engedéllyel rendelkezik. Pályafutása, a teljesség igénye nélkül: 1971–75-ig Generál Együttes, majd 81-ig a Píramis. Kicsit hazán kívül, utána 84-től országos turnésorozat, melyet visszavonulás követett. A nagy igényre való tekintettel 92–93 között öt, telt házas BS-beli koncertet adott, újra pihenés, de annak véget vetett egy Generálos fellépés, 2003-ban új lemez, turnék, 2010 Műpa, s 2013-tól újra a színpadon ünnepelhetjük. (Forrás: Wikipédia)

Eddigi fellépései során olyan mérhetetlenül sok önfelédit órát nyújtott rajongóinak, olyan sok szeretetet adott és kapott, amire nem sok példa akad.

És társai? 1996-ban alakult meg Veszprémben a Bluesberry csapat. Műfajuk többek között a blues, a soul, a funk és a jazz. A zenekarból ezen az estén *Horváth Ákos* (ének, gitár) és *Nagy Gergő* (gitár, vokál) voltak partnerei Révésznek.

Miután a zsinagóga földszintje megtelt, *Frölich Róbert* országos főrabbi köszöntötte a látogatókat, s méltatta saját korosztálya egyik zenei ikonját, Révész Sándort. Elmondta: örül annak, hogy most is ilyen sok fiatal embert érdekel az a hang, az az élmény, amelyet ő is megtapasztalt.

A „közlegények” bevonulását hatalmas ováció fogadta. Révész bemutatta játszótársait, hangsúlyozva, mekkora öröm számukra itt, ezen a szakrális helyen fellépni. Elmondta: minden dalt, mely a szívükben él, eredeti formájában közvetítenek majd. Természetesen szóba került „A Píramis”, egy kis emlékezés élete lehangsúlyosabb öt évére. Ezt idézte fel a Mozdulatlan utazás és a Ha én a Nap lennék.

Révész Sándor

Fotó: Szentgyörgyi Ákos

Régebbi, közismert, valamint pár ősbemutatónak számító, új szám került a porondra, nevek, eseményhelyszínek, hozzájuk fűződő emlékek megosztásával.

A két ráadással együtt összesen éppen 13 dal hangzott el, köztük például: Ha ismerném (Generál), Szállj fel magasra, Gyere közelebb (Píramis), Szabadnak születtem, Rock and roll közlegény, Vigyázz a madárra és az Őszi dal meg a Bölcs dal (közmondások rímbe szedve) újdonságként.

Óriási sikerük volt, kortól-nemtől függetlenül érezhető volt az átsugárzó szeretet – éppúgy, mint „akkoriban”.

További koncertjeikről az együttes honlapján olvashatnak.

Gjuli

A BEKÖSZÖNTŐ 5778. ÉV ALKALMÁBÓL KÍVÁNUNK EGÉSZSÉGBEN, SIKEREKBEK ÉS BÉKESÉGBEN ELTÖLTENDŐ GAZDAG ÚJ ÉVET!

SÁNÁ TOVÁ VE GMÁR CHÁTIMÁ TOVÁ!

az Ohel Avrahám körzet vezetősége

APRÓ- HIRDETÉS

VEGYES

Újlipótvárosban garzonlakás turistáknak kiadó. Tél.: 226-4109.

Üzemorvosi, házi orvosi rendelés Zuglóban, Vezér u. 156. VITAPHARM. Hétfő-szerda 15-16-ig. Dr. Szigeti Miklós, tel.: 220-0230.

Műfogsorrögzítés minimplantátumokkal. Bp., Szt. István krt. 4. III. 1. 320-4778. www.drviragdentel.hu és www.mini-implantatum.hu

Tóthné Húvös Katalin fogtechnikuskusmester. Fogsorok, hidak készítése, javítása soron kívül. Fogszabályozó, fogfehérítő. Fogászati háttér biztosított. Szolid árak. Mozgáskorlátozottakhoz házhoz megyünk. Hétfégyételet. 1013 Bp., Krisztina krt. 51. fszt. 1. Déli pályaudvarhoz közel. 06-30-222-3016, 06-1-356-9372.

Színes és fekete-fehér nyomtatás, másolás, plakátnyomatás, könyvnyomatás, névjegykészítés a Mammot I.-ben (III. em. 312-es üzlet), a II., és a VI. kerületben. Messinger Miklós, 06-20-934-9523, www.rcontact.hu

Gyűjtő venne bélyeggyűjteményt, képeslapokat. 06-20-522-5690 este 06-1-322-8439

Önkéntes programunk változatlanul működik és folytatódik! Gyere ve-
lünk önkéntesnek Izraelbe! Csoportok indulnak: 2017. december 24. – 2018. január 7., január 14. – február 4., február 4. – február 25., április 22. – május 13. Bővebb információ és jelentkezés: Deutsch János, +36-20-233-8454, janos.deutsch76@freemail.hu, vagy az Izraeli Kulturális Intézetben (VI. ker., Paulay Ede u. 1.) minden kedden, 16-17 óra között.

Hírek, események röviden

– Latorcai Csaba államtitkár újévi üdvözlésében többek között ezt írja: A Teremtő adjon erőt ahhoz, hogy az előttünk álló kihívásokra bölcsességgel és az együttműködés készségével tudjunk válaszokat találni, mindannyiunk és az egész közösség javára.

ÚJ ÉLET

a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének lapja
1075 Budapest, Síp u. 12.
Telefon/fax: 322-2829
E-mail: ujelet@bzsh.t-online.hu

Főszerkesztő:
Kardos Péter
Olvasószerkesztő:
Gábor Zsuzsa
Kiadótulajdonos:
Mazsihisz
Előfizetési díjak:
Belföldön: 1 évre 4800 Ft
Külföldre 6800 Ft/év
USA és Izrael: 7500 Ft/év
Az összeg valutában is befizethető az aktuális árfolyamon.
OTP bankszámlaszám:
11707024-22118480
OTP SWIFT kód:
(BIC) OTPVHUHB
IBAN:

HU66 1170 7024 2026 2095 0000 0000
Terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletág, előfizethető a kiadónál.
Postacsek: 11707024-22118480
Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk intézése a 06-(1)-767-8262-es számon.

Szedés, tördelés:
WolfPress Nyomdaipari Kft.
Nyomdai munkák:
mondAt Kft., www.mondat.hu
Felelős vezető: Nagy László

ISSN 0133-1353

Hitler a Klauzál téren

Tulajdonképpen, ha a hivatalos állásfoglalást vesszük, igazából nem történt semmi különös. Tulajdonképpen csak intézkedett a rendőrség, és a saját állítása szerint minden az előírásoknak megfelelően zajlott. Tulajdonképpen csak Hitler képét ábrulták a Klauzál téri csarnokban, és a kivonuló rendőrség az ellen intézkedett, aki értesítette őket. Az árusítás zavartalanul folyt tovább.

Tulajdonképpen az árus szempontjai érdekelnének a legjobban az ügyben, ugyanis a bejelentővel, Vajnai Attilával, a Munkáspárt 2006 elnökével tegnap már beszéltem, az ő véleményét ismerem és osztom – de vajon mit gondolhatott az árus? Hogy a Klauzál téren, a valamikori gettó tömegsírja felett Hitler képét – illetve egy őt ábrázoló lemezborítót – árulni izlése és helyénvaló dolog? Hogy a környék jellegéből kifolyólag tolongani fognak a vevők? Ne bolondozunk, egyszerűen csak provokálni akart, provokálni a közönséget, a környékieket, egyáltalán, aki csak arra téved. De lássuk a szikár tényeket.

Odáig a rendőrség és Vajnai Attila egyetértene, hogy vasárnap délelőtt tizenegy körül – pontosabban 10 óra 56 perckor – Vajnai úr a Klauzál téri csarnokban sétált, nézelődött. Ott ilyenkor zsbívásárt is tartanak, régiségeket is árulnak – ezen lett figyelmes az Adolf Hitler ábrázoló képre. Fontos a képpel kapcsolatban, hogy azon a valamikori vezér és kancellár NSDAP-egyenruhát visel, a karján hatalmas, horogkeresztes karszalaggal. A horogkereszt nagyon feltűnően látható – természetes is, propaganda-fotóról van szó, mely a Hitler beszédeit tartalmazó hanglemez borítóját alkotja. Vajnai úr, mint jó ízlésű ember, ezt nehezményezte, annyira, hogy meg is kérte az árust, tüntesse el a képet. En is ezt tettem volna, és mások is: a fasiszta jelkép sértő minden helyen és esetben, de a Klauzál téren, mártírok hamvai fölött, különösen az. Az árus nem volt hajlandó eltüntetni a gyalázatos portékát, Vajnai úr pedig értesítette a rendőrséget.

A hatóság nem szállt ki a helyszínre, hogy miért, miért nem, arról megoszlanak a vélemények: elvben adtak valamiféle „jogi felvilágosítást” telefonon az ügyben, de több nem történt. Vajnai úr 11 óra 24 perckor ismételt bejelentést tett náluk, azzal a megszorítással, hogy amennyiben nem jönnek ki, felfestji a járdára a „STOP NAZISM” feliratot.

Erre fel kijötték. Mert Hitler ide, nácizmus oda, mártírok amoda, a járdá nem tréfadolog: hatóságaink bálványként imádják a flasztert, és egyik vallási alapdogmájuk, hogy az utcakövet nem érheti festék, ha mégis megtörténik, azonnal közbe kell lépni. Mással nem magyarázható, hogy a Kétfarkúakat is, Gulyás Marcit is, most pedig Vajnai Attilát is a járdá megszenteltetésé miatt állították elő.

Kialakult egy kisebb vita is, mert a jogban kevésbé járatos közeg úgy vélte, a felirat készítése nem spontán demonstráció, hanem vétség, ugyanis tudomása szerint a spontán demonstrációt 72 órával a spontaneitás előtt be kell jelenteni – rosszul tudta, ami spontán, az azonnali, de hát nem lehet minden járórnek venni egy Idegen Szavak Szótárát, mert... tényleg, miért is nem lehet? A vita közben elkészült a felirat első két betűje, akkor Vajnai úr feladta, és megkérte a rendőröket, kövessék a csarnokba, hadd mutassa meg a kifogásolt önkényuralmi jelképet – ha látják, talán tesznek is ellene valamit. Elindult a csarnok belseje felé, határozott léptekkel, ám hátulról elkapták, földre vitték, megbilincseltek, mint az a HVG felvételén látható is.

Igen, a rendőrök vitték földre, igen, a bejelentőt. Aki aztán fájdalomra panaszkodott, mentőt hívtak hozzá, a kórházban bordatörést nem, csak horzsolásokat diagnosztizáltak rajta, kapott egy tetanuszinjekciót, majd hazarendelték.

Mármost a részleteket minden érdekel fél másképp látja: Vajnai úr Facebook-oldalán fejtette ki álláspontját:

„Mélyélesen felháborít a rendőrség közleménye, amelyben azt állítják,

hogy fenyegettem a rendőröket, illetve ellenszegültem az igazolatásnak.

Tanú van arra, hogy egy alkalommal sem szólítottak fel arra, hogy igazoljam magam, nem álltam ellen semmilyen intézkedésnek, hátulról tepertek le, felszólítás nélkül. Megdöbbenő az is, hogy fenyegetésnek minősíti a rendőrség azt, hogy spontán demonstrációt jelentettem be a 107-es hívószámom. Ez arra utal, hogy a hatalom fél az állampolgárok törvényes tiltakozásától.

A rendőri eljárás minden eleme megkérdőjelezhető, de láthatóan a hatalom erőt akar demonstrálni.

A törvénytörő rendőrségi eljárás ellen minden jogi és politikai eszközt fel fogok használni, és nemzetközi fórumok segítségét is kérni fogom.

Annak tisztázását is kérni fogom, hogy jogszerű volt-e az, hogy a rendőrök követtek az orvosi rendelőbe akkor, amikor egyik kollégájuk már közölte, nem korlátoznak mozgásomban, szabadon telefonálhatok.”

A rendőrség ezzel szemben nyilatkozatot juttatott el a Független Hírügynökséghez, melyben azt állítják, a bejelentő „kioktatta, fenyegette” őket (érdekes lehet, mikor egy fegyvertelen civil fenyeget egy fegyveres rendőrt) és megtagadta iratai bemutatását. Van a nyilatkozatnak egy érdekes mondata, miszerint: „A rendőrök később a helyszínen megállapították, hogy a portré valójában egy Hitlert ábrázoló hanglemez, amelynek árusítása bűncselekményt nem valósít meg.”

Hát, ha ezt a Heineken korábban tudja, sok gondtól kímélte volna magát. Ezek szerint minden önkényuralmi jelkép engedélyezett, ha hanglemezen van, akár a horogkereszt is.

Ennyi történt. Akkor lássuk, jogi szempontból hogy néz ki a dolog. Elsősorban is értelmezés kérdése, hogy egy felirat készítése, illetve annak megkezdése spontán demonstráció-e avagy egyszerű rongálás, a Szabadság téri tüntetők ellen is graffitizés, rongálás miatt indultak az eljárások – ott falfeliratot emlegetett a vád, jöllehet falnak nyoma sem volt még a környéken sem, egy ponyvára festettek páran feliratokat. Ezek a perek aztán kivétel nélkül felmentéssel végződtek, csak eltartottak egy pár évig és sok derék embernek okoztak fejfájást. Ott is köztörvényes bűncselekménynek próbálták beállítani a politikai vélemény kinyilvánítását. Gulyás Marci, ugye, vízalapú festékekkel szennyezte be a járdát a Sándor-palota előtt, méghozzá egy tüntetés alkalmából, tehát azt nem lehetett nem demonstrációnak tekinteni: de abból is csoportos garázdaságot próbált csinálni az ügyészség. A Kétfarkúak járdafestéseiből úgyszintén – csak hogy ezen perek gyakorlatából tudjuk, mekkora anyagi kárt jelent egy kis festészet.

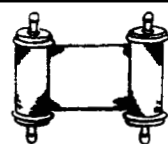
Alig pár forintot. Még maga a garázdaság sem mindig áll meg mint vád, mert ahhoz az kell, hogy a cselekmény másokban megbotránkozást vagy riadalmat keltsen, marad a pár forint értékű rongálás, ami szabálysértés lehet. Ha a dolgot köztörvényes oldalról közelítjük meg. Ha azonban ez demonstráció, akkor nem büntendő, mindenkinek joga van kifejezni a véleményét.

Ellenben a tiltott önkényuralmi jelképek használata más tészta. Lássuk csak az idevágó passzus!

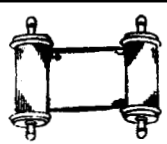
„335. § Aki horogkeresztet, SS-jelvényt, nyilaskeresztet, sarló-kalapácsot, ötágú vöröscsillagot vagy ezeket ábrázoló jelképet a köznyugalom megzavarására alkalmas – különösen az önkényuralmi rendszerek áldozatainak emberi méltóságát vagy kegyeleti jogát sértő – módon

a) terjeszt,
b) nagy nyilvánosság előtt használ, vagy
c) közszemlére tesz,
ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétség miatt elzárással büntetendő.”

Azonban az Országgyűlés a kérdést a 2013. évi XLVIII. törvénnyel szabályozta újra, amiben a korábbinál szűkebb körre vonatkozó tilalmat állított fel. Már nem elég az önkényuralmi jelképek pusztá használata a bűncse-

IMÁIDÓK

Templomok	Péntek este Okt 6.	Szombat reggel Okt 7.	Péntek este Okt 13.	Szombat reggel Okt 14.
Dohány	18.00	9.30	18.00	9.30
Frankel L. út 49.	18.30	10.00	18.30	10.00
Hegedűs Gy. u. 3.	18.30	9.30	18.30	9.30
Thököly út 83.	18.30	9.00	18.30	9.00
Hunyadi tér 3.	19.00	9.00	19.00	9.00
Bethlen tér 2.	17.30	9.30	17.30	9.30
Nagyfuvaros u. 4.	17.40	8.00	17.30	8.00
Scheiber S. u. 2.	18.00	9.00	18.00	9.00
Kazinczy u. 27.	18.00	8.00	18.35	8.00
Alma u. 2.	18.00	9.00	18.00	8.45
Kórház (Amerikai u. 53.)	17.30	7.30	17.30	7.30
Páva u. 39.	19.00	9.30	19.00	9.30
Dózsa Gy. út 55.	18.00	9.30	18.00	9.30
Berzeviczy u. 8.	18.00	9.00	18.00	9.00
Károli G. tér 5.	18.30	9.00	18.30	9.00
Visegrádi u. 3.		9.00		9.00
Desseffy u. 23.	18.35	9.00	18.35	9.00
Teleki tér 22. (szefárd)		9.30		9.30
Pesterzsébet (Zamárdi u. 7.)	18.00		18.00	
Vác (Eötvös u. 3.)	18.00		18.00	
Kecskemét (Nagykőrösi út 5.)	18.00		18.00	
Székesfehérvár (Várkörút 19.)	18.10		18.10	
Győr (Kossuth L. u. 5.)	17.00		17.00	
Szeged (Gutenberg u. 20.)	18.00	9.00	18.00	9.00
Debrecen (Pásti u. 4.)	19.00	8.30	17.20	8.30
Nyíregyháza (Mártírok tere 6.)	17.30	8.00	17.00	8.00
Miskolc (Kazinczy u. 7.)	17.00	8.00	18.00	8.00
Pécs (Füred u. 1.)	18.30	8.30	18.30	8.30
Kiskunhalas (Petőfi u. 1.)	18.00		18.00	
Szombathely	18.30		18.30	
Kaposvár (Berzsenyi u. 14.)	18.00		18.00	
Hódmezővásárhely (Szt. István tér 2.)	18.00		18.00	

NAPTÁR

Oktober 4. szerda	Tiszi 14.	Erev szukkot
Oktober 5-6. csütörtök-péntek	Tiszi 15-16.	Szukkot 1-2 (6.59)
Oktober 11. szerda	Tiszi 21.	Hosáná rábbá
Oktober 12. csütörtök	Tiszi 22.	Smini áceret. MÁZKIR
Oktober 13. péntek	Tiszi 23.	Szimchát torá (6.46)
Oktober 14. szombat	Tiszi 24.	Szombat kimenetele (7.44)

Programajánlat

OKTÓBER

Spinoza Színház
(1074 Budapest Dob u. 15.)

Oktober 7. (szombat) 19 óra: Királyhegyi Pál: Első kétszáz évem – vidám magánbeszéd

Oktober 8. (vasárnap) 19 óra: Végszó: Jordán Tamás – beszélgetéssorozat

Oktober 9. (hétfő) 19 óra: Kire szavazzunk? – Gyurcsány Ferenc – beszélgetéssorozat

Oktober 10. (kedd) 19 óra: Neil Simon: A vacsorameghívás – vígjáték

Oktober 14. (szombat) 19 óra: Ég a város, ég a bál is! – tűzdráma a saját tükrében – PREMIER

Oktober 15. (vasárnap) 16 óra: Karády Katalin: A Dív! – zenés játék

Oktober 17. (kedd) 19 óra: Kire szavazzunk? – Botka László – beszélgetéssorozat

Oktober 18. (szerda) 19 óra: Pláton: A védőbeszéd – monodráma

Oktober 21. (szombat) 19 óra: Mrozek: Strip-tease – abszurd komédia

Oktober 24. (kedd) 19 óra: Rejtő-Nádasi: Balfácánok – vígjáték

Oktober 26. (csütörtök) 19 óra: ALMA – Liberálisok Klubja – beszélgetéssorozat

Oktober 28. (szombat) 19 óra: Herzl – fantáziajáték valós tényekkel

Oktober 29. (vasárnap) 15 óra: A Weiss Manfréd család – film

Oktober 29. (vasárnap) 19 óra: Heller Ágnes estje – beszélgetés

Oktober 30. (hétfő) 19 óra: Ég a város, ég a bál is! – tűzdráma a saját tükrében

lekmény elkövetéséhez, annak a köznyugalom megzavarására alkalmas – különösen az önkényuralmi rendszerek áldozatainak emberi méltóságát vagy kegyeleti jogát sértő – módon kell megtörténnie.

Esetünkben megvalósult ez? Kimondhatjuk: megvalósult, a valamikori gettó tömegsírjának helyén a szvasztika különösen sérti az áldozatok méltóságát és a kegyeletet. Valamint különösen zavarja a köznyugalom.

Ennek fényében lássuk csak, mi történt az árusal, aki megvalósította a bűncselekményt (és nem szabálysértést)?

El tetszettek találni: semmi. Még csak be sem vétették vele a lemezborítót. Lehetne azt mondani, hogy talán az intézkedő rendőrök nem látták az önkényuralmi jelképet, csak hogy maga a BRFK írja közleményében, hogy bizony látták, meg is vizsgálták.

Akkor most ki is sértett törvényt? Az árus. Ki is van mulasztásos törvénysértésben?

A járőr. Kit is bilincseltek meg? A bejelentőt. Jogállamban élünk? Hát hogyne.

Köszönöm, több kérdésem nincs. De ha ennek az ügynek lesz tárgyalása, arra biztosan elmegyek.

Szele Tamás / Huppa

A BEKÖSZÖNTŐ 5778. ÉV
ALKALMÁBÓL KÍVÁNOK
EGÉSZSÉGBEN, BÉKÉBEN
ÉS BÉKESSÉGBEN
ELTÖLTENDŐ GAZDAG ÚJ
ÉVET!
SÁNÁ TOVÁ!

a Veszprémi Zsidó Hitközség
nevében

Dr Wittmann Zsuzsa

HAPPY NEW YEAR
שנה טובה

Herzl Tivadar örökül hagyta nekünk....

Biztosítani akarjuk a zsidó nép és Izrael Állam létének folytonosságát.

Az Ön öröksége is hozzájárulhat e célhoz.

Keren Hayesod - United Israel Appeal,
a szervezet, amely Izrael részére gyűjt adományt.

Tőlünk megtudhatja hogyan
E-mail: legacy@kh-uisa.org.il
Telefax: +972-4-6263636
Mobil: +36-30-7154136

1% felajánlás – MAZSIHISZ
2017: 47.240.377 Ft – 7.522 fő
2016: 46.957.454 Ft – 7.404 fő
Köszönjük!

Állami elismerésben részesült Kálmán Imre lánya. Kálmán Yvonne édesapja munkásságának és az operett műfajának nemzetközi népszerűsítése érdekében végzett több évtizedes tevékenysége elismeréseként vehette át a Pro Cultura Hungarica kitüntetését. Képünkön: Bogyay Katalin, Balog Zoltán, Kálmán Yvonne, Lévai Anikó, Lőrinczy György, Káel Csaba.

Fotó: Schumy Csaba / DFP.hu / Budapesti Operettszínház

...és ideje van a nevetésnek

Az öreg zsidó így szól mesüge fiához:
– Ábrahám! 25 éves vagy, itt az ideje, hogy megnősülj és valami állást keress nekem.

– Ki jönne hozzám, hiszen én nem nagyon ismerek senkit – mondja a fia.
– Mit szólnál Bill Gates lányához? – kérdi az öreg.

– Nem lenne rossz.
Elballag az öreg Bill Gateshez, és azt mondja neki:

– Helló, Bill! Mit szólnál hozzá, ha a fiam elvinné a lányodat feleségül?
– Miért venné? Ki a te fiad? – kérdezi Gates.

– Ő az Amerikai Nemzeti Bank elnökhelyettese – feleli az öreg.
– Hát, lehet róla szó.

Elballag az öreg az Amerikai Nemzeti Bank elnökéhez, és mondja neki:

– Nem venné fel a fiamat ide a bankba alelnöknek?
– Miért venném? Ki a maga fia? – kérdezi az elnök.

– Nem tudja? Ő a Bill Gates veje.
– Hát, lehet róla szó.
Na így működik a világ...

**MAGÁNNYOMOZÁS
FELSŐFOKON!**

***

**KOBA
DETEKTÍVIRODA:**
06-70-647-7766,
www.kobadetektiv.hu

SPÁNN GÁBOR

Kurziválás

Előrebocsátom, hogy az a kedves olvasóm, aki mai jegyzetem címe után valami füledt erotikájú hálózoba-történetet sejt, az csalódni fog. De azért kérem, ő is olvasson tovább! Azok számára, akik nem járatosak nyomdai kiadványok ügyében, kénytelen vagyok egy röpké ismeretterjesztést elkövetni. A kurziválás egy nyomdai műszó, ami tulajdonképpen ezt jelenti: stilizált, kalligrafikus kézírás alapuló betűtípus alkalmazása. Aki kézbe vesz egy újságot és az átlagcikk betűtípusánál vastagabb dőlt betűs sorokat talál, az kurzivált szöveget olvas, amit csupán azért találtak ki, hogy néhány sor – amit a szerző vagy szerkesztő különösen fontosnak talált – nagyobb hangsúlyt kapjon. Ilyenkor gyakran találkozunk az Új Élet olvasói is. Sőt, ez a jegyzet is, amit most Ön, nyájas olvasó élvez, kurzivált szöveg (már nem – a szerk.), gondolom, főszerkesztőm ezzel a kiváltsággal egyenlíti ki a honoráriumomat.

Mindezt azért írom, mert az utóbbi időben azokban a templomkörzetekben, ahol személyesen is megfordulok, gyakran félrehúznak notórius Új Élet-olvasók, mondván, én befolyásos ember lehetek a lapnál (sic!), hassak oda, hogy nyomtassák nagyobb, vastagabb betűkkel, mert némelyikük külön szemüveget rendszerezített, aminek szárán celi lóg, rajta a szöveggel: Új Élet. Magyarul, többen elhelyezték bennem a bírálókat: a lap túl apró betűszedése folytán nehezen olvasható. Senkit nem keserítettem el azzal, hogy az én befolyásom a szerkesztőségben semmivel sem nagyobb, mint egy unatkozó házmesteré, aki tud számítógéppel bánni, és véleményt küld a lap e-mail-címére. De azért az olvasó szava szent, és mivel magam is igencsak rugóra mozgó kézzel tudom kiolvasni a teljes lapot, vettem a fáradságot, és bementem főszerkesztőmhöz. Elpanaszoltam neki az olvasók bánatát, hozzátéve, hogy ez engem is sújt. Az empátiájáról ismert főrabbi úr kicsit gondolkodott, majd ennyit mondott: hát igen, az a baj, hogy a zsidók gyorsan öregsznek... Mondta ezt a 80 éves főszerkesztőm, nekem, a 79 éves publicistájának. Na ez egy igazi munkatársi véleménycsere volt. Én bementem hozzá az anyémmal, és kijöttem az övével.

Úgyhogy ezúton üzenem valamennyi reklamálómnak, hogy több optikusnál láttam brutális árleszállítást, ha úgy érzik, megéri, rendszerezítsenek egy Új Élet-szemüveget. Itt abba is hagyhatnám, de be kell valljam, hogy én az újságírói munkásságom műhelytitkait még a szocializmus emlőin szívtam magamba. Ott pedig nekünk azt tanították, egy írás csak akkor érdemes a publikálásra, ha van „eszmei mondanivalója”. Nem vagyok egy Maxim Gorkij, és most már nem is lennék, mert már a fasorát is elvették, de hosszas gondolkodás után úgy döntöttem, hogy a most következő viccet szánom eszmei mondanivalóul, aztán ki-ki kezdjen vele amit tud.

Szakadó esőben éjszaka vezet egy autós, akit pechjére leállít a rendőr. Az unatkozó közeg, miután a vezető papírjait eláztatva átnézi, szigorúan rászól:

Uram! A KRESZ azt írja elő, hogy a személygépkocsi rendszámablájának a legmósbóbb időjárás mellett is 30 méter távolságból jól olvashatónak kell lennie!

Az autós csak annyit mond: Na és?! Az enyém jól olvasható!

Rendőr: Azért állítottam meg, mert az ön rendszámablája sáros, olvashatatlan.

Vezető: Szerintem olvasható!

Rendőr: Jöjjön, lépjük le!

A vezető kellellenül kiszáll, és a rendőrrel együtt leszámolják a 30 lépést.

Rendőr: Tessék, olvassa!

A gépkocsi tulajdonosa gondolkodás nélkül bement: MGT 559.

Rendőr: A rohadt életbe! Mehetek megint szemészetre!

MEGJELENT!

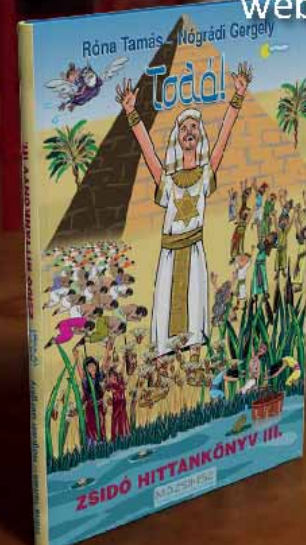
Róna Tamás és Nógrádi Gergely:
Todá!

Zsidó hittankönyv III. része

A kötetet legkényelmesebben
megrendelheti a

WWW.ZSIDOKONYVEK.HU

webshopban.

A kötet ára
bruttó
3570 Ft.-